МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Кафедра інформаційних систем в управлінні та обліку

Б-6.1.
20.11.23

Юрій Сергійович Костишин

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Спеціальність 071 "Облік і оподаткування"

Науковий керівник
д.е.н., проф. Людмила ЧИЖЕВСЬКА
_____
(підпис)

Рецензент
д.філос. Дмитро ЗАХАРОВ
_____
(підпис)

Завідувач кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
д.е.н., проф. Сергій ЛЕГЕНЧУК
_____
(підпис)

Житомир
2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність фінансових результатів як об’єкта обліку та контролю 7

1.2. Класифікація матеріальних ресурсів для цілей обліку 12

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналітична оцінка матеріально-виробничих ресурсів 20

2.2. Облік матеріально-виробничих ресурсів підприємства 28

2.3 Організаційно-методичні аспекти контролю матеріально-виробничих ресурсів підприємства 35

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

3.1. Концептуальні підходи до інтегрованого управління оборотними активами на підприємстві 42

3.2. Удосконалення облікової політики в частині оборотних активів 47

РОЗДІЛ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ТА НАУКОВО-ДОСЛІДЖНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

4.1. Методика організації і проведення самостійної та науково дослідної роботи студентів 60

4.2. Розробка методичних рекомендацій до практичних завдань та самостійної роботи з дисципліни «Податкова система» 67

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми. Нові економічні реалії вимагають нових підходів до управління, пошуку таких їх форм, які б відповідали ринковим відносинам. Ефективно керувати самостійним підприємством набагато складніше, ніж підприємством, що працювало в умовах адміністративної системи господарювання. Отже, економічні перетворення, які здійснюються в Україні, нерозривно пов`язані з пошуком принципово нових методів управління виробництвом і, зокрема, матеріальними активами, котрі є одними із визначальних чинників. Відтак, особливої актуальності набуває проблема подальшого вдосконалення методики бухгалтерського обліку, контролю та аналізу матеріальних активів з максимальним наближенням її до міжнародних стандартів.

Реформування системи бухгалтерського обліку, контролю і аналізу, продиктоване не лише причинами методичного характеру, а й суто прикладними аспектами діяльності підприємств, і тому повинно базуватися на логічному комплексному підході. Окремі питання стосовно організації обліку, контролю і аналізу матеріальних активів на підприємстві недостатньо досліджені, і тому вони потребують науково обґрунтованих рекомендацій. Так, поки що чітко не визначені економістами напрямки вдосконалення обліку операцій з надходження, відпуску та використання матеріальних активів, а також контролю за їх збереженням на базі широкого застосування сучасних засобів обчислювальної техніки.

Таким чином, наявні проблеми в організації обліку і контролю надходження, руху та відпуску матеріальних активів, а також недостатність дослідження питань, пов`язаних з аналізом ефективності їх використання, визначили значимість та актуальність теми дипломної роботи.

Значну увагу у своїх працях, щодо визначення сутності як потенціалу підприємства так і змісту матеріально-виробничих ресурсів, приділяли такі українські та зарубіжні вчені-економісти як: Є.В. Лапін, О.І. Олексюк,

О.К. Добикіна, І.М. Рєпіна, Н.С. Краснокутська, О.С. Федонін, Б.Є. Бачевський, З.Є. Шершньова, І.П. Отенко, Г.В. Савицька, О.І. Анчишкін, Г.В. Герасимчук, В.П. Руденко, І.Д. Фаріон, В.Н. Немцев та ще багато інших.

Віддаючи належне вагомості та практичній цінності доробкам науковців, слід зазначити наявність невирішених питань. Зокрема, подальших досліджень потребують розкриття економічної сутності категорії "матеріальні ресурси", їх класифікація та оцінка; організація бухгалтерського обліку активів, вдосконалення документування та рахунків аналітичного обліку згідно з вимогами нормативно-правових актів і специфіки підприємств та інші.

Мета і задачі дослідження. Мета дипломної роботи полягає у поглибленні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку та контролю матеріально-виробничих ресурсів підприємства. Для досягнення поставленої мети визначені та реалізовані наступні завдання:

– розкрити економічну сутність матеріально-виробничих ресурсів, їх класифікації для цілей обліку та контролю, а також завдання та функції контролю за надходженням та використанням матеріально-виробничих ресурсів;

– дослідити сучасний стан обліку та контролю матеріально-виробничих ресурсів на підприємствах з метою визначення напрямків удосконалення;

– розробити практичні пропозиції з удосконалення обліку та контролю матеріально-виробничих ресурсів на підприємствах.

Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методично-організаційних та практичних аспектів обліку та контролю матеріально-виробничих ресурсів, спрямованих на забезпечення керівників інформацією для управління підприємством.

Об'єктом дослідження є процес обліку та контролю матеріально-виробничих ресурсів.

Методи дослідження. Дослідження здійснювалося із застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів пізнання обліку та контролю. Використовувалися методи індукції та дедукції – для збирання, систематизації

і обробки інформації щодо розкриття змісту обліку та контролю; групування – для класифікації об'єктів обліку та контролю; аналізу та синтезу, порівняння; метод логічного аналізу – для теоретичних узагальнень напрямів удосконалення обліку та контролю. Табличний та графічний прийом використовувалися для відповідної ілюстрації одержаних результатів. Інформаційною базою дослідження стали: первинна документація, регістри обліку, фінансова звітність підприємства, нормативно-правові акти, статистичні матеріали Держкомстату України. У процесі дослідження використано дані обліку та звітності.

Практичне значення одержаних результатів. На базі теоретичного дослідження та вивчення практичної діяльності сільськогосподарського підприємства, розроблено та впроваджено рекомендації щодо вдосконалення діючої методики організації обліку та контролю на підприємствах з урахуванням національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Магістерська дипломна робота складається зі вступу, 4 розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків. Загальний обсяг роботи складає 87 сторінки. Магістерська дипломна робота містить 11 таблиць, 19 рисунків, список літератури включає 98 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність фінансових результатів як об'єкта обліку та контролю

Категорія «ресурси» є однією з базових в економічній науці. У широкому сенсі слова під «ресурсом» розуміється кількісна міра можливості виконання будь-якої діяльності або умови, які дозволяють за допомогою певних перетворень отримати бажаний результат.

Існує також думка, що під ресурсом розуміється запас чого-небудь, що можна використовувати для задоволення конкретних потреб людини або суспільства. Для підприємства ресурси – це існуючі в його наявності кошти, які використовуються та споживаються суб'єктом господарювання для досягнення поставлених цілей і забезпечують здійснення ним підприємницької діяльності.

Підприємство використовує економічні ресурси для того, щоб досягти поставлені перед ним стратегічні й тактичні цілі та завдання та отримати певний результат (рис. 1.1).

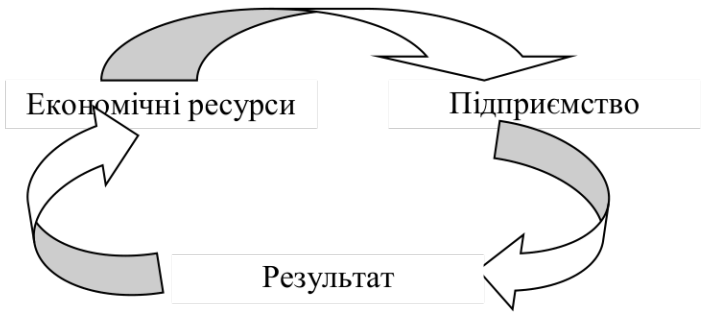

Рис. 1.1. Взаємозв'язок економічних ресурсів у системі управління
Джерело: [54, с. 331]

Ученими даються різні трактування поняття «економічні ресурси». Зазвичай під ними розуміються всі природні, трудові та вироблені людиною ресурси, які застосовуються для виробництва товарів і послуг. Розглядається і

розмежування економічних ресурсів на матеріальні (земля і сировинні матеріали) і людські. Інші автори трактують категорію «економічні ресурси» як основні елементи економічного потенціалу, якими володіє суспільство на кожному щабелі розвитку продуктивних сил у рамках історично певної системи виробничих відносин, і поділяють економічні ресурси на матеріальні, фінансові, трудові та природні, що залучаються суспільством у господарський оборот.

Основною властивістю економічних ресурсів підприємства є їх обмеженість при безмежності потреби в них для виробництва благ – товарів і послуг. У даний час людство живе і працює в умовах жорсткого протистояння між зростаючими потребами суспільства й обмеженими ресурсами. Цю властивість матеріальних ресурсів підприємства ще називають «рідкість». Із сутності цієї властивості економічних ресурсів підприємства випливає закономірна необхідність ефективного їх використання для максимально повного задоволення потреб населення. Економічні ресурси мають ряд властивостей, що відображені на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Основні властивості економічних ресурсів підприємства

Джерело: [54, с. 332]

Таким чином, з позицій суб’єкта підприємницької діяльності, орієнтованої на вироблення певної продукції, економічними ресурсами підприємства є ті джерела, які конкретно необхідні для здійснення підприємницької діяльності та вирішення господарських завдань. Головне

завдання керівництва підприємства полягає в постійному підвищенні ступеня ефективності та раціональності використання економічних ресурсів підприємства з урахуванням їх взаємозамінності, взаємодоповнюваності та мобільності.

Вагомим фактором виробничої діяльності підприємства, який забезпечує безперервність та якість процесу виробництва є матеріальні ресурси, але в економічній літературі та бухгалтерському обліку одностайного їх визначення не зустрічається.

На сьогодні визначення сутності категорії «матеріальні ресурси» не є однозначним. Так, наприклад, у визначенні А.Н. Азріліяна [1] дані ресурси розглядаються лише як предмети праці, а от М.Г. Чумаченко [106] відносить їх до запасів предметів праці. Ю.В. Пересвєтов [78] та В.Г. Злотогоров [32] окрім предметів праці, до даної категорії відносять і запаси предметів праці, тим самим розкривають більш широко її визначення.

Зазначимо, що В. Г. Злотогоров [32] наголошує на тому, що у процесі виробництва засоби праці зберігають матеріально-речову форму, а предмети праці підлягають обробці та переробці. А Д. Д. Гордієнко [22] дуже вузько розглядає матеріальні ресурси, лише як фізичну складову товару. Основні підходи, які сформовані і використовуються вченими, щодо визначення категорії «матеріальні ресурси» систематизовано у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Дефініції категорії «матеріальні ресурси» у наукових та методичних працях учених

Пояснення	Джерело
1	2
Перша особливість: матеріальні ресурси - сукупність предметів праці	
1. Матеріальні ресурси - це предмети праці, що повністю входять до складу продукції, яка виготовляється, та створюють її субстанцію або сприяють виробничому процесу. У натуральній формі «матеріальні ресурси підприємства» - це сировина, основні та допоміжні матеріали, комплектуючі вироби, паливо, незавершене виробництво та відходи виробництва.	Ю. Ю. Лола [57, с. 5]
2. Ресурси матеріальні та сировинні - сукупність предметів праці, що використовуються в народному господарстві країни у процесі виробництва матеріальних благ і послуг.	С. В. Мочерний [67, с. 207]

Продовження табл. 1.1

1	2
3. Матеріальні ресурси - це предмети праці: сировина, основні та допоміжні матеріали, напівфабрикати, паливо, незавершене виробництво та відходи виробництва, а також запасні частини машин, призначені для ремонту обладнання, тара і тарні матеріали.	А. Н. Азріліян [1, с. 211]
4. Матеріальні ресурси - сукупність видів предметів праці, сировини, матеріалів, напівфабрикатів, палива, запасних частин, спеціальних рідин, паливо- мастильних матеріалів; а також їх запаси, необхідні для функціонування та розвитку підприємства.	Ю. В. Пересвєтов [78, с.4]
5. Матеріальними ресурсами треба вважати запаси предметів праці, які включають сировину, основні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріали, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та адміністративних потреб, і наявність яких є необхідною умовою ритмічної роботи підприємства.	М. Г. Чумаченко [16, с. 404]
6. Матеріальні ресурси (виробничі запаси) включають сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби, та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва й адміністративних потреб.	П(С)БО 9 «Запаси» [18], М. А. Болюх [9, с. 484]
Друга особливість: матеріальні ресурси складають засоби праці	
7. Матеріальні ресурси - комплекс речових елементів (засобів та предметів праці), призначених для обробки або переробки в процесі виробництва (машини та обладнання, сировина, основні та допоміжні матеріали, напівфабрикати тощо.)	В. Г. Золотогоров [28, с. 377]
8. Матеріальні ресурси - збільшений термін, що означає різноманітні речові елементи. У виробництві матеріальні ресурси виступають у якості предметів праці, які, як правило, повністю споживаються в основних і допоміжних виробничих процесах, і засобів праці, що витрачають при використанні свій ресурс.	В. В. Щербаков [74, с. 163]
9. Матеріальні ресурси - це як предмети праці, так і засоби праці, тобто засоби виробництва.	П. В. Іванюта, О. П. Лугівська [34, с. 95]
Третя особливість: матеріальні ресурси - сукупність основних та оборотних засобів	
10. Матеріальні ресурси - основні та оборотні засоби, які використовуються (або можуть бути використані) у виробничому процесі та формують його матеріально-речову базу.	Я. С. Ларіна, С. І. Юрій, О. А. Устенко С. В. Мочерний [68, с. 463]
Четверта особливість: матеріальні ресурси мають матеріальну форму	
11. Матеріальні ресурси - це ресурси в матеріально-речовій формі.	А. Б. Борисов [10, с. 382]
П'ята особливість: матеріальні ресурси є базою ресурсного забезпечення підприємства	
12. Матеріальні ресурси підприємства служать базою його ресурсного забезпечення та включають сировину, основні і допоміжні матеріали, напівфабрикати, електроенергію, паливо, будівлі, споруди, машини, механізми, устаткування, контрольно-вимірювальні прилади, засоби телекомунікації та електричного зв'язку, транспорт, забезпечуючи технологічні процеси виробництва продукції (робіт, послуг).	Т. Б. Бєрднікова [5, с. 139]

Продовження табл. 1.1

1	2
Шоста особливість: матеріальні ресурси використовуються у виробничому процесі протягом тривалого часу	
13. Матеріальні ресурси - це складова виробничих ресурсів, які беруть участь у процесі господарської діяльності протягом одного виробничого циклу, при цьому повністю змінюють свою форму та переносять свою вартість на витрати підприємства.	Т. Г. Рзаєва [85, с. 84]
Сьома особливість: матеріальні ресурси переносять свою вартість на вартість продукції	
14. Матеріальні ресурси - це оборотні засоби, які мають матеріальну форму, є продуктом, відділеним від природи працею чи технологією або засобами, створеними в результаті людської праці з метою використання їх при здійсненні господарської діяльності підприємства, які повністю переносять свою матеріальну форму та вартість на новостворений продукт.	І. І. Воронцова [15]
Восьма особливість: матеріальні ресурси визначаються як товар	
15. Матеріально-технічні ресурси - це матеріали, які є фізичними складовими товару, що експортуються, енергія, паливо та нафта, які використовуються у процесі виробництва, у тому числі каталізатори, що споживаються у процесі їх використання з метою одержання зазначеного товару.	Д. Д. Гордієнко [22, с. 212]

Джерело: [73, с. 59]

Зазначимо, що група вчених, яка розкриває категорію «матеріальні ресурси» як предмети праці (А. Н. Азріліян [1], С. В. Мочерний [67], Ю. В. Пересвєтов [78], Ю. Ю. Лола [57] та ін.) – наголошує на тому, що на стадії постачання та виробництва знаходиться головна мета її управління.

Відмітимо, що у працях вчених В. В. Щербакова [74] та Т. Б. Бєрднікова [5] досліджувані ресурси розглядаються тільки на виробничій стадії, тобто лише як засоби виробництва.

Можна зазначити, що більш повне обґрунтування матеріальних ресурсів наводиться у П(С)БО 9 «Запаси», де регламентована сутність виробничих запасів, так як наведене визначення найбільш розкриває склад досліджуваних ресурсів і їх значення у діяльності суб’єкта господарювання. Згідно П(С)БО 9 [75] виробничі запаси включають сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва й адміністративних потреб. Отже, виробничі запаси, регламентовані законодавством України, за змістом є синонімом матеріальних

ресурсів.

Дослідивши наведені у науковій літературі теоретичні аспекти розуміння категорії «матеріальні ресурси», можна виділити наступні їх особливості:

1) матеріальні ресурси – це сукупність предметів праці;

2) матеріальні ресурси складають засоби праці;

3) матеріальні ресурси є сукупністю основних і оборотних засобів, які використовуються у виробничому процесі;

4) матеріальні ресурси мають матеріальну форму;

5) матеріальні ресурси є базою ресурсного забезпечення підприємства;

6) матеріальні ресурси використовуються у виробничому процесі протягом тривалого часу;

7) матеріальні ресурси переносять свою вартість на вартість продукції;

8) матеріальні ресурси визначаються як товар.

Враховуючи виділені особливості, автором пропонується визначення категорії «матеріальні ресурси» як сукупність предметів та засобів праці, які використовуються протягом тривалого часу і переносять свою вартість на вартість продукції, мають матеріальну форму, є базою ресурсного забезпечення підприємства та призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва й адміністративних потреб. Дане визначення є загальним, без урахування галузевої приналежності, виду діяльності підприємств, на яких здійснюється управління даною категорією.

1.2. Класифікація матеріальних ресурсів для цілей обліку

Сучасні умови діяльності підприємства характеризуються підвищенням дефіциту і, як наслідок, вартості матеріальних ресурсів. Підприємство вимушено приділяти особливу увагу їх придбанню, створенню та використанню. Організація ефективного управління матеріальними ресурсами на підприємстві стає гострою практичною проблемою, вирішення якої

пов’язано з новими сучасними науковими дослідженнями та розробками. Забезпечення раціонального використання ресурсів потребує впровадження інноваційних заходів щодо оптимізації управління наявними та потенційними матеріальними ресурсами підприємства. Досягненню цієї мети можуть сприяти зміни в самій системі управління, зміщення акцентів з одних її елементів на інші, більш актуальні (виробнича логістика, реінжиніринг бізнес-процесів), які використовуються в передовій світовій практиці [84, с. 211].

Сучасні умови, в яких діють вітчизняні підприємства, знаходяться під впливом багатьох різнопланових факторів, які піддаються дуже швидким змінам. На сьогодні загальновідомо, що вижити та розвиватися підприємство може тільки за рахунок оптимізації використання матеріальних ресурсів. Задля цього необхідно впроваджувати такі систему та механізм управління матеріальними ресурсами, які базуються на ефективній світовій практиці, що має бути адаптована до вітчизняних умов, а також на вітчизняних інноваційних науково-практичних розробках. Це обумовлює необхідність подальшого проведення різнобічних теоретичних досліджень, пов’язаних з виявленням необхідних сучасних змін системи та механізму управління матеріальними ресурсами підприємства.

Розглядаючи в комплексі всі елементи матеріальних ресурсів, можна розробити таку систему управління, яка дозволить оптимізувати використання матеріальних ресурсів на підприємстві, створюючи синергічний ефект. Ми будемо використовувати широке розуміння матеріальних ресурсів: матеріальні ресурси – основні та оборотні засоби виробництва, які використовуються (або можуть бути використані) у виробничому процесі та є матеріальною базою підприємства чи галузі. Таким чином, до матеріальних ресурсів відносять: техніку; будівлі; споруди разом з матеріалами, необхідними для їх виробничого функціонування (паливо, запасні частини та ін.); матеріали, необхідні для підтримання в робочому стані засобів праці, що використовуються лише для зберігання предметів або для забезпечення матеріальних умов праці (робочі будівлі, засоби зв’язку й транспорту). Виходячи з цього визначення та відомих

критеріїв класифікації, можна запропонувати вдосконалену класифікацію матеріальних ресурсів підприємства, яку наведено на рис. 1.6.

Рис. 1.3. Класифікація матеріальних ресурсів підприємства

Джерело: [84, с. 212]

Згідно з цією класифікацією, систему управління матеріальними ресурсами на підприємстві можна розглядати як сукупність підсистем управління основним капіталом підприємства, активною частиною основних виробничих фондів, виробничими запасами, незавершеним виробництвом (рис. 1.3). У цілому, сутність управління матеріальними ресурсами підприємства полягає в аналізі, плануванні, організації, контролі та мотивації використання кожного елементу ресурсів. Але для оптимального використання матеріальних ресурсів необхідно постійно адаптувати існуючу систему управління до вимог сучасності та розробляти інноваційний інструментарій, який має забезпечувати досягнення поставлених цілей різного рівня – стратегічних, тактичних та оперативних. Напрямки оптимізації системи управління можуть бути пов’язані

як з удосконаленням всієї системи та механізму управління матеріальними ресурсами, так і з упровадженням новітностей у будь-якій її підсистемі.

Класифікація матеріальних ресурсів, тобто виділення їх в окремі групи за різними ознаками, необхідна для виявлення й обґрунтування потреби в матеріальних ресурсах, встановлення раціональної спеціалізації органів оптової торгівлі, що діють у сфері товарного обігу, визначення вимог до об'єктів виробничої інфраструктури.

Класифікація матеріальних ресурсів тісно пов'язана з питаннями їх використання в процесі виробництва та обігу. Частина ресурсів відіграє роль матеріальної основи, інша частина – входить до складу оборотних фондів підприємства і витрачається при виробництві продукції або наданні послуг. Крім того, товарно-матеріальні ресурси складають матеріальну основу фондів обігу, тобто знаходяться в стані збутових запасів. Класифікацію матеріальних ресурсів відображено в табл. 1.2.

Отже, матеріальні ресурси – це один з видів економічних ресурсів підприємства, які беруть участь в одному або декількох виробничих циклах і в процесі споживання повністю або частково втрачають свою матеріально-речову форму. Забезпечення виробництва продукції матеріальними ресурсами є необхідною умовою його організації.

Здійснення виробничої діяльності пов'язано з використанням різних матеріальних ресурсів. Першоджерелом матеріальних ресурсів є природа, хоча в реальному житті всі матеріальні ресурси створюються в процесі доцільної діяльності людини та є продуктом праці в речовій формі. Сутність матеріальних ресурсів визначається тим, що вони є матеріально-речовим підґрунтям життєдіяльності людини і суспільства.

Таблиця 1.2

Класифікація матеріальних ресурсів підприємства

Класифікаційна ознака	Види матеріальних ресурсів
За формою існування	Готівкові ресурси; потенційні ресурси (тобто які можуть бути отримані за рахунок виробництва, імпорту і повторного використання)
За призначенням в процесі виробництва	Предмети праці (сировину, основні та допоміжні матеріали, паливо і паливно-мастильні матеріали, тара й упаковка, комплектуючі вироби, напівфабрикати; засоби праці (основні виробничі фонди, інструмент, інвентар)
За функції, що виконується у процесі виробництва	Сировина (вихідна форма предметів праці, на видобування або виробництво яких затрачено працю); основні матеріали (сировина, що вже що зазнала попередньої переробки та яка матеріально входить до готового продукту); допоміжні матеріали (використовуються для виробничо-експлуатаційних потреб і не утворюють речового змісту виготовленої продукції); паливо і енергія; напівфабрикати (продукти, які підлягають використанню або переробці на іншому підприємстві або всередині підприємства)
За експлуатаційним станом і терміном придатності	Первинні матеріальні ресурси - як продукція добувної та обробної промисловості; вторинні матеріальні ресурси - як відходи виробничого споживання, тобто залишки сировини, матеріалів і т. ін., що утворилися у процесі їх використання і втратили (частково або повністю) свої споживчі властивості внаслідок фізичного або морального зносу

Джерело: [54, с. 334]

Матеріальні ресурси складають один з основних елементів виробничого потенціалу, чинять безпосередній вплив на ефективність виробництва, якість роботи та результати всієї діяльності підприємства. Раціональне використання матеріальних ресурсів є необхідною умовою ефективного функціонування сільськогосподарського виробництва. Тому для сільськогосподарських організацій особливо важливе значення мають питання формування матеріальних ресурсів, їх взаємозв’язок, взаємодія та ефективність використання.

У сільському господарстві, як і в інших галузях економіки, для здійснення діяльності використовуються праця людей і відповідні засоби виробництва: засоби праці та предмети праці. Такий поділ засобів виробництва визначається об’єктивними умовами і особливостями кожного виробничого циклу. Предмети праці є матеріальною основою сталого виробництва

сільськогосподарської продукції та за характером участі у відтворювальному процесі відносяться до категорії оборотних коштів. Оборотні кошти (у практиці країн з розвиненою ринковою економікою їх називають оборотним капіталом) – це грошові кошти організації, авансовані в оборотні виробничі фонди і фонди обігу.

Загальну схему класифікації запасів наведено на рис. 1.4.

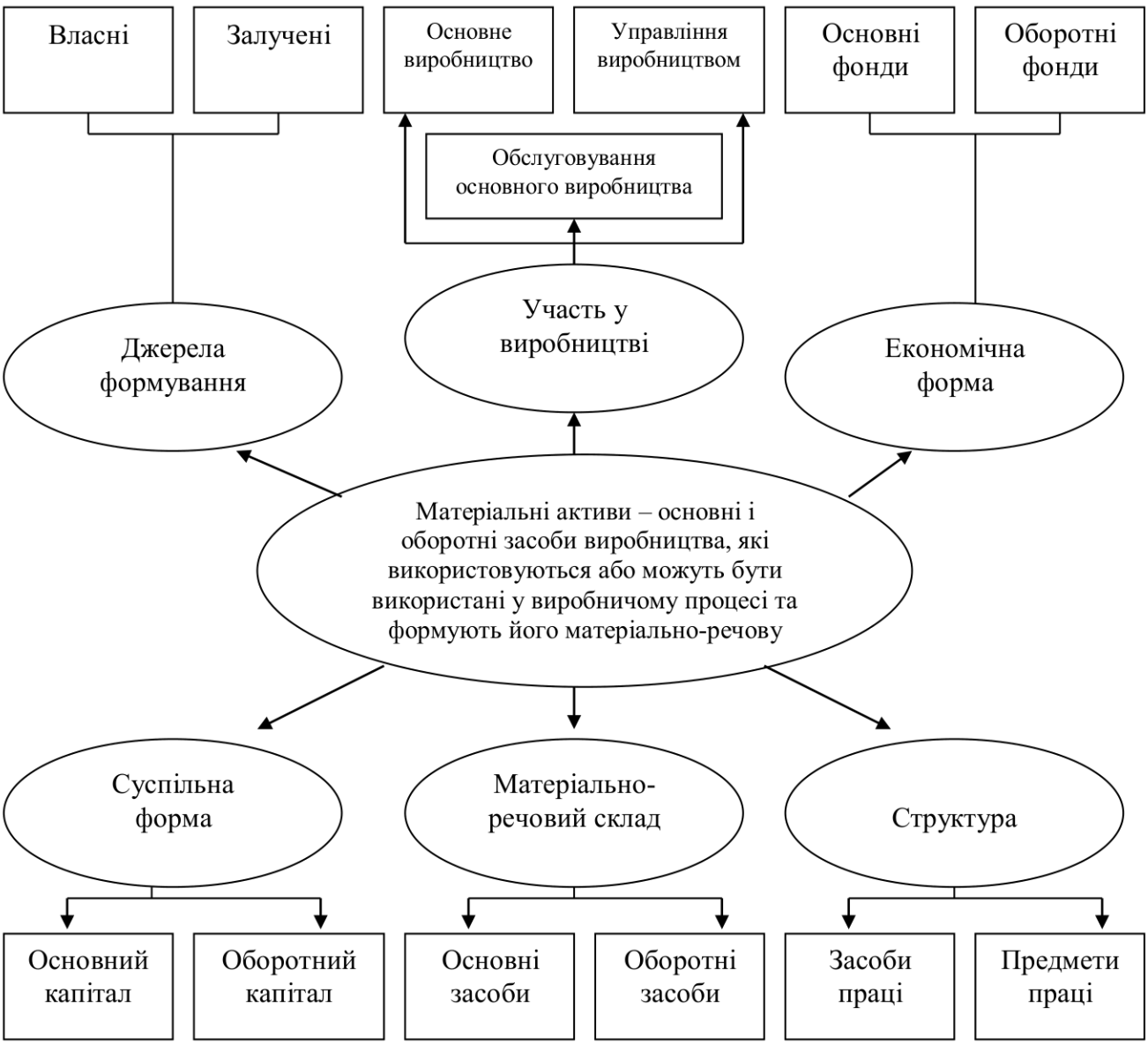

Рис. 1.4. Класифікація матеріальних активів за групувальними ознаками

Джерело: узагальнено автором

Класифікація матеріальних активів за способом використання і призначенням є основою побудови плану рахунків бухгалтерського обліку, а

класифікація за місцезнаходженням і технічними ознаками матеріалів застосовується для організації їх аналітичного обліку (зокрема, в розрізі основних і допоміжних матеріалів та найменувань, сортів, марок).

У даний час проблема ефективності сільськогосподарського виробництва пов’язана з необхідністю максимальної економії виробничих ресурсів, що досягається за допомогою їх раціонального використання. За умов ринкової економіки підвищення ефективності використання всіх виробничих ресурсів у сукупності, та особливо матеріальних ресурсів, відіграє важливу роль у підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва в цілому. При цьому економне використання ресурсів дає змогу значно збільшити виробництво сільськогосподарської продукції при тому ж ресурсному потенціалі, знизити трудові та матеріальні витрати на одиницю продукції, а, отже, забезпечити зростання прибутку.

Висновок до розділу 1.

У результаті дослідження категорії "ресурси" в контексті економічної науки визначено, що ресурси є однією з фундаментальних складових сучасної економічної системи. У широкому розумінні, термін "ресурс" вказує на кількісну можливість виконання діяльності або умови, які дозволяють досягти бажаного результату через певні перетворення. Також розглядається погляд на ресурс як на запас, придатний для задоволення конкретних потреб людини або суспільства.

Особливу увагу привертає визначення категорії "матеріальні ресурси". Автор пропонує розглядати їх як сукупність предметів та засобів праці, що використовуються протягом тривалого періоду і передають свою вартість на вироблену продукцію. Матеріальні ресурси мають матеріальну форму, є основою ресурсного забезпечення підприємства і призначені для виробництва товарів, надання послуг, а також забезпечення адміністративних потреб.

Сучасні умови діяльності підприємства характеризуються різким підвищенням дефіциту та, відповідно, вартості матеріальних ресурсів. Ця проблема вимагає від підприємств особливої уваги до процесів придбання, створення та ефективного використання ресурсів. У таких умовах вирішення завдань ефективного управління матеріальними ресурсами стає важливою та актуальною практичною проблемою, для вирішення якої потрібні нові підходи, наукові дослідження та розробки.

РОЗДІЛ 2
СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналітична оцінка матеріально-виробничих ресурсів

Методика аналізу використання матеріальних ресурсів передбачає традиційно ряд важливих етапів: аналіз потреби підприємства в матеріальних ресурсах, аналіз величини запасів (матеріальних ресурсів) використаних підприємством за певний проміжок часу, аналіз виконання договорів на постачання матеріальних ресурсів, аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів, інші. Основні існуючі етапи аналізу використання матеріальних ресурсів, а також можливі напрями його розширення відповідно до вимог сучасного етапу розвитку теорії організації наведено на рис. 2.1.

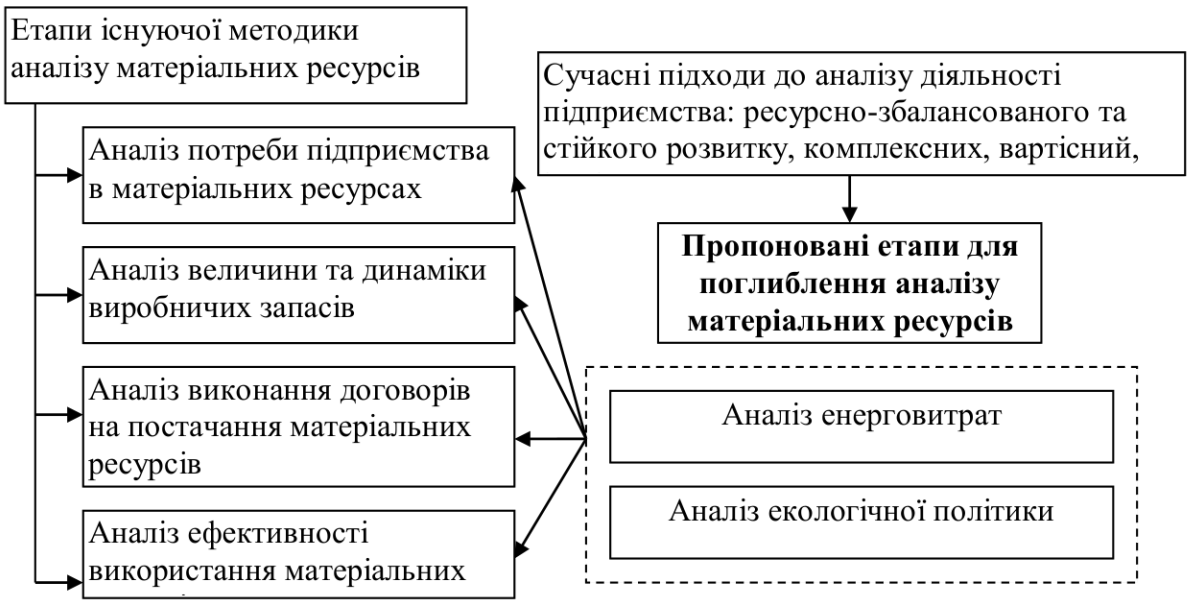

Рис. 2.1. Поглиблення методики аналізу використання матеріальних ресурсів підприємства

Джерело: [36, с. 49]

Далі зупинимось на критичній характеристиці існуючих етапів з точки зору формування необхідної інформації для прийняття ефективних управлінських рішень у сфері ресурсокористування та запропонуємо основні

напрями удосконалення відповідно до розвитку методичних підходів та сучасних потреб практики.

Основою розширення методики аналізу використання матеріальних ресурсів, на нашу думку, повинні стати такі підходи:

- вартісний підхід, який передбачає проведення всебічного дослідження впливу величини матеріальних ресурсів на вартісні характеристики результатів діяльності;

- збалансований підхід, який визначає необхідність дослідження процесів використання матеріальних ресурсів у взаємозв'язку з використанням інших видів ресурсів та результатів діяльності підприємства;

- комплексний підхід – визначає необхідність дослідження процесів функціонування підприємства в контексті стійкого його розвитку.

Застосування цих підходів дозволяє розширити спектр питань, які слід досліджувати в процесі аналізу використання матеріальних ресурсів.

Так, загальну величину використаних матеріальних ресурсів досліджують беручи до уваги такі показники як частка виробничих запасів у складі активів підприємства та у складі оборотних активів підприємства. Ці показники відображають структурні характеристики активів, необхідні для нормального функціонування підприємства. Важливим об'єктом аналізу на даному етапі повинні стати також структурні зрушення, які будуть свідчити про можливі позитивні чи негативні тенденції. Зокрема, зменшення частки запасів та збільшення, наприклад, дебіторської заборгованості свідчить про проблеми із забезпеченням оборотності активів.

Оскільки інфляційні процеси по різному впливають на ціни на матеріальні ресурси та на ціни на продукцію підприємства, то слід вирахувати темпи росту цін на покупні матеріальні та темпи росту цін на кінцеву продукцію. У разі, якщо динаміка цін на кінцеву продукцію перевищує динаміку цін на матеріальні ресурси, то підприємство все ж має зростання фінансових результатів, а тому може ігнорувати заходи з впровадження більш ресурсоефективних технологічних процесів. Протилежне співвідношення

свідчить про неспроможність підприємства компенсувати зростанням цін на власну продукцію ріст цін на матеріальні ресурси, зниження фінансових ресурсів підприємства та нагальність завдання впровадження ресурсозберігаючих технологій.

Концепція стійкого розвитку на мікрорівні визначає необхідність дослідження матеріальних ресурсів не тільки на «вході», а й на «виході». В процесі використання матеріальних ресурсів підприємство формує відходи виробництва, які досить часто спрямовує у зовнішнє середовище. Сучасні підприємства повинні нести відповідальність за екологічні наслідки своєї діяльності, яка традиційно досліджується та презентується у звітності зі стійкого розвитку. В даний час питання відповідальності бізнесу перестають бути декларативними, а підприємства, які бажають брати участь у продажах своїх акцій на міжнародних фондових біржах заповнюють звітність зі стійкого розвитку в автоматичному режимі. Відповідно такий етап аналізу як аналіз екологічних питань повинен стати складовою дослідження

Саме тому, доцільно проаналізувати: рівень матеріальних відходів виробництва, рівень витрат на повторне використання, утилізацію та захоронення відходів виробництва та інші показники. Загалом екологічна відповідальність означає, що підприємства повинні формувати та реалізувати екологічну політику, яка передбачає покращення екологічних характеристик продукції та діяльності підприємства.

Відповідно аналіз використання матеріальних ресурсів, на нашу думку, слід доповнити такими етапами.

1. Дослідження екологічної політики підприємства та її цілей. Оскільки головні завдання екологічної політики полягають у підвищенні екологічної безпеки виробництва за рахунок раціонального використання природних ресурсів та зниження негативного впливу на оточуюче середовище при збереженні їх балансу із соціально-економічними потребами підприємства. доцільно проаналізувати:

- результати екологічної сертифікації продукції підприємства (за

необхідності);

- екологічне супроводження технологічних процесів та впровадження у виробництво нових технологічних процесів, обладнання;

- екологічні наслідки функціонування підприємства.

В процесі аналізу досліджують:

- динаміку обсягів виробництва та величини викидів підприємства;

- динаміку та структуру викидів у розрізі їх видів (вода, гази, тверді відходи);

- можливості повторного використання відходів та витратність цих процесів;

- величина витрат на утилізацію промислових відходів підприємства тощо.

2. Аналіз рівня енерговитрат. Найвищою динамікою цін серед різних видів матеріальних ресурсів характеризуються ціни на енергію та паливо. А тому цей напрям аналізу потребує деталізації та досконалого дослідження. Основою пошуку резервів зниження енерговитрат повинен стати аналіз: загальної їх величини у вартісному вимірнику та у натуральних показниках у розрізі видового складу, наприклад, газ, теплова енергія, електрична енергія тощо. Досить важливим є аналіз питомих витрат енергетичних ресурсів, та матеріальних ресурсів в цілому, з розрахунку на одиницю виробленої продукції у натуральних чи умовних вимірниках.

В даний час у відповідності із запитами користувачів інформації існує реальна потреба в удосконаленні аналітичної роботи на підприємства, в тому числі, щодо використання матеріальних ресурсів. Існуючу методику аналізу використання матеріальних ресурсів запропоновано розширити за рахунок таких додаткових етапів, зокрема, комплексного дослідження екологічної політики та аналізу енерговитрат. Запропоновані напрями аналізу є важливими, перш за все, для українських підприємств. Завдання оптимізації витрат визначають необхідність зниження прямих матеріальних витрат та витрат на

енергоносії, а отже пропоновані доповнення до існуючої методики дозволять суттєво підвищити рівень інформаційного забезпечення управлінських рішень.

Використовуючи принципи організації економічного аналізу здійснюється управління системою аналітичних робіт. Принципи організації економічного аналізу, за якими здійснюються окремі аналітичні етапи, процедури та операції, дещо відрізняються від принципів економічного аналізу як наукової і практичної діяльності. Структура організації економічного аналізу передбачає виділення трьох основних складових:

а) принципи організації аналітичного процесу;

б) принципи організації праці виконавців економічного аналізу;

в) принципи організації забезпечення економічного аналізу. До принципів організації аналітичного процесу доцільно віднести: всебічність, динамічність, конкретність [44, с. 295].

Таблиця 2.1

Програма аналізу матеріальних ресурсів

Зміст програми робіт	Аналіз матеріальних ресурсів підприємства за місцем їх знаходження
	Аналіз роботи структурних підрозділів з використання матеріальних ресурсів
Вибір джерел аналізу матеріальних ресурсів	Перевірка даних і показників по суті
	Перевірка показників за ознаками порівнянності
	Перевірка арифметичної придатності показників
Логічна обробка джерел аналізу матеріальних ресурсів	Перевірка взаємоузгодженості показників
	Оцінка стану матеріальних ресурсів
Аналітична обробка даних	Розрахунок впливу факторів на величину матеріальних ресурсів
	Аналіз і розкриття резервів
Систематизація та узагальнення даних	Розробка висновків
	Розробка пропозицій
Оформлення результатів аналізу матеріальних ресурсів	Описувальна форма (доповідна записка, розпорядчі акти)
	Безтекстова форма (графіки, схеми, рисунки, діаграми)

Джерело: [36, с. 49]

Забезпечення прозорості інформації щодо екологічних наслідків – взагалі новий напрям комплексного аналізу для українських підприємств, який потребує відповідних методичних розробок.

Повнота аналізу залежить насамперед від використовуваних в аналітичному процесі показників, що передбачає окрему роботу на підготовчому етапі - їх вибір. Вибір аналітичної номенклатури визначається характером і метою аналізу. При виборі показників слід враховувати, що кожний показник, який використовується в аналітичному процесі, має відображувати співвідношення та характеризувати як екстенсивні, так і інтенсивні процеси. Вибір аналітичних номенклатур визначається змістом цільового завдання. Кожний господарський факт - явище або процес - формується під впливом різних факторів.

Звідси першим елементом підготовчого етапу робіт є визначення та вибір факторів. Для визначення аналітичних номенклатур з аналізу використання матеріалів, наприклад бавовни, потрібно спочатку визначити фактори, які впливають на їх використання. До них належать: якість, асортимент, група, призначення, тип тощо. Результати аналізу оформлюють по-різному, залежно від поставленої мети, масштабу об’єкта та інших характеристик, проте найчастіше у вигляді висновків, пояснювальних і аналітичних записок до різних форм звітності, доповідей тощо. Усі ці види носіїв містять аналітичні таблиці, діаграми, графіки. Отже, за місцем виникнення носії аналітичної інформації поділяють на зовнішні і внутрішні.

Важливим елементом програми є визначення виконавців аналізу.

Зауважимо, що технологія економічного аналізу - це функція не тільки економічних, а й технічних служб господарства, а також їх керівників. Технологія аналітичного процесу передбачає поділ праці, її кооперування, розподіл обов’язків між службами та виконавцями. Це все потребує визначення руху носіїв аналітичної інформації, строків передання їх від одного виконавця іншому. Це, у свою чергу, потребує розподілу робіт, визначення послідовності їх, взаємопогодженості діяльності виконавців, служб і відділів.

Розподіл робіт з економічного аналізу між службами на підприємстві з виробництва верхнього трикотажу наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Розподіл робіт між службами з виконання аналізу за темами

№ з/п	Тема аналізу	Служба і відділ, які відповідають за координацію та виконання робіт
1	Комплексний огляд основних показників	Головний бухгалтер фінансово-економічний відділи
2	Обсяг, якість, номенклатура, асортимент, виробництво, реалізація	Фінансово-економічний відділ, заступник директора з виробництва та відділ збуту, бухгалтерія, технічні служби
3	Організаційно-технічний рівень виробництва	Заступник директора з виробництва та технічні служби
4	Організація матеріального та технічного забезпечення	Заступник директора з питань матеріального забезпечення, відділи постачання, комплектації, фінансово-економічний інструментальний
5	Використання основних засобів	Фінансово-економічний відділ, заступник директора з виробництва, механік і бухгалтерія
6	Використання матеріалів у виробництві	Фінансово-економічний відділ, заступник директора з виробництва технолог, бухгалтерія
7	Праця та її оплата	Фінансово-економічний відділ, бухгалтерія аналізу
8	Собівартість продукції	Фінансово-економічний відділ, бухгалтерія
9	Прибутки, доходи, рентабельність	Головний бухгалтер, фінансово- економічний відділ
10	Фінансовий стан і використання ресурсів	Головний бухгалтер, фінансово- економічний відділ, відділи збуту, юрист

Джерело: [36, с. 42]

Зростання функціональної якості економічного аналізу, забезпечення достатнього рівня корисності аналітичної інформації в процесі сучасних систем управління досягається шляхом науково-обґрунтованої організації аналітичної роботи. Ринкові умови господарювання зумовлюють необхідність удосконалення системи організації економічного аналізу з урахуванням стратегії розвитку підприємства.

Дослідження місця та ролі, цілей та напрямів комплексного

економічного аналізу (рисунок), використання матеріалів, оцінка внутрішніх і зовнішніх зв'язків аналізу в управлінні виробничими системами загалом в умовах товарно-сировинного ринку дають змогу виділити його загальну модель.

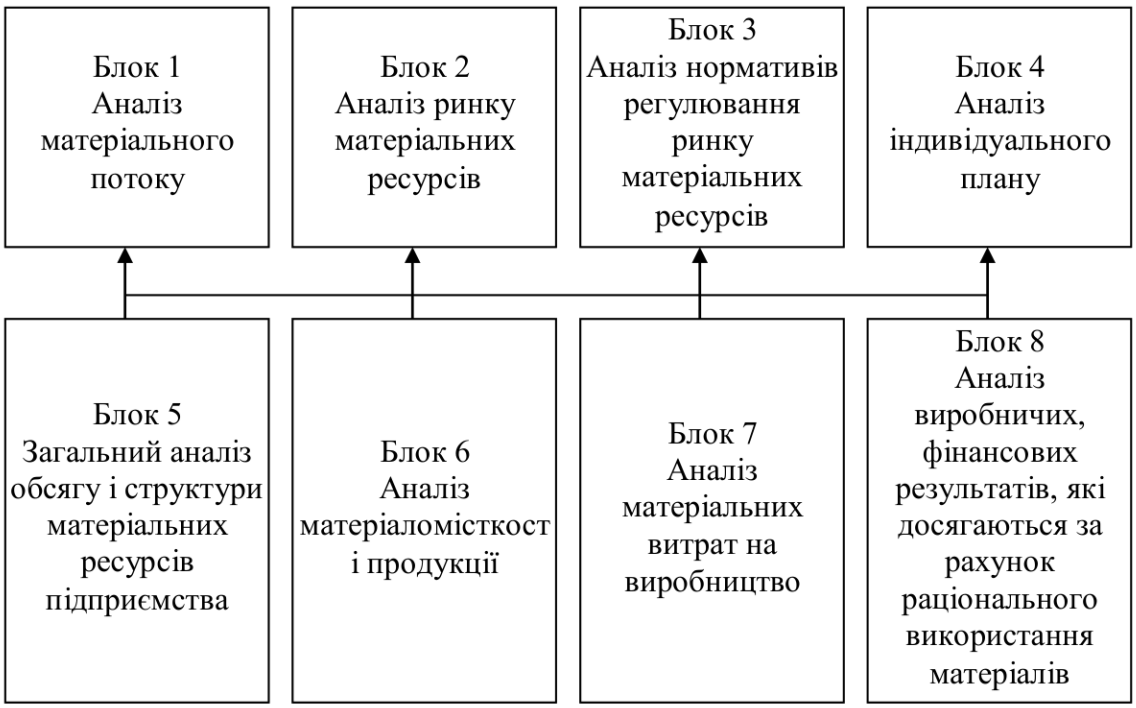

Рис. 2.2. Загальна схема економічного аналізу забезпеченості підприємства матеріально-технічними ресурсами та ефективності їх використання

Джерело: [30, с. 62]

Необхідно перейти до її розгляду. Сукупність завдань кожного аналітичного блоку може змінюватися зі зміною цілей управління і з виникненням нестандартних ситуацій у діяльності бірж. У внутрішньогосподарському аналізі суттєво зростає значення оцінки нормативної бази матеріальних витрат.

2.2. Облік матеріально-виробничих ресурсів підприємства

Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» – це активи, які:

– утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;

– перебувають у процесі виробництва з метою подальшої її продажу продукції виробництва;

– утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

Формування собівартості запасів, що виготовляються власними силами підприємства представлено в Додатку Ч.

Важливою умовою правильної організації аудиту запасів є їхнє правильне групування. На різних підприємствах виробничі запаси можуть мати різне призначення залежно від функції, яку вони виконують у процесі виробництва. За призначенням запаси групуються таким чином.

1. Сировина й основні матеріали. До них належать предмети праці, що входять до складу вироблюваних продуктів становлять їх основу обліковуються на активному рахунку № 201 «Сировина і матеріали»

2. Допоміжні матеріали. До них належать матеріали, які або приєднуються до основних матеріалів, щоб надати їм визначеної якості або знаряддя виробництва, що витрачаються в процесі роботи, або ті, що витрачаються для обслуговування процесу виробництва. Допоміжні матеріали також обліковуються на субрахунку № 201 «Сировина і матеріали».

3. Паливо. Економічно цей вид матеріалів належить до допоміжних матеріалів, але відокремлюється в обліку у зв'язку з його значною роллю у народному господарстві і великою часткою у загальних витратах матеріалів.

Паливо може використовуватися: а) для технологічних потреб, коли воно використовується безпосередньо у технологічному процесі; б) для енергетичних потреб, коли паливо сприяє виробітку теплової енергії; в) для господарських потреб (наприклад, для опалення приміщення цехів, контори

підприємства, житлових будинків). Обліковується паливо на рахунку № 203 «Паливо».

4. Тара і тарні матеріали, до якої належать предмети, призначені для пакування продукції: пляшки, ящики, мішки тощо (як порожня, так і та, що перебуває під матеріалами і готовою продукцією). Обліковується тара на рахунку № 204 «Тара і тарні матеріали».

Тара, призначена для виробничих або господарських потреб, належить до основних засобів або малоцінних предметів залежно від терміну служби або вартості (наприклад, ящики для зберігання сипучих тіл у цеху).

Тара одноразового використання в особливу групу не відокремлюється і входить до собівартості матеріалів (наприклад, жерстяні банки з фарбою).

5. Будівельні матеріали. До них належать будівельні матеріали, конструкції і деталі, обладнання, що підлягають встановленню на об'єктах, які будуються (реконструюються), капітальних -вкладень, інші матеріальні цінності, призначені для потреб капітального будівництва. Ці матеріальні цінності обліковуються на субрахунку № 205 «Будівельні матеріали».

6. Запасні частини для проведення ремонтів - це окремі запасні частини машин, обладнання, транспортних засобів, призначені для виконання ремонтів, заміни зношених частин тощо, і такі, що не належать до основних засобів. Обліковуються на субрахунку № 207 «Запасні частини».

7. Матеріали сільськогосподарського призначення. До складу цієї групи входять: насіння, корми, посадковий матеріал як власного виробництва, так і куплені. Обліковуються складові цієї групи на субрахунку № 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення».

8. Малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він перевищує один рік. Облік ведеться на рахунку № 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети».

Таблиця 2.3

Рахунки для обліку запасів в згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку

№ рахунку	Назва рахунку	№ субрахунку	Назва субрахунку
20	Виробничі запаси	201	Сировина й матеріали
		202	Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби
		203	Паливо
		204	Тара й тарні матеріали
		205	Будівельні матеріали
		206	Матеріали, передані в переробку
		207	Запасні частини
		208	Матеріали сільськогосподарського призначення
		209	Інші матеріали
22	МШП	-	За видами предметів
23	Виробництво	-	За видами виробництва
26	Готова продукція	-	За видами готової продукції
27	Продукція с.-г. виробництва	-	За видами продукції
28	Товари	281	Товари на складі
		282	Товари в торгівлі
		283	Товари на комісії
		284	Тара під товарами
		285	Торгова націнка
		286	Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу

Джерело: узагальнено автором

Одиницею бухгалтерського обліку запасів є їх назва або однорідна група (вид). Тому в подальшій класифікації групи запасів поділяються на підгрупи, а всередині них - на види, сорти, марки, типорозміри тощо. Класифікація запасів оформляється розробкою номенклатури-цінника, тобто систематизованим переліком матеріалів, що використовується підприємством, у якому кожному найменуванню, розміру і сорту присвоюється номенклатурний номер (шифр), а також вказуються одиниця виміру і ціна.

У подальшому номенклатурний номер запасів вказується в усіх

документах, якими оформляється їх рух, що запобігає випадкам пересортиці (тобто помилковому оприбуткуванню або списанню замість одних матеріалів іншими), а також є обов'язковою умовою при автоматизованій обробці інформації по обліку наявності, надходження і витрачання запасів. У цьому разі номенклатурний номер використовується як ознака (код), за яким можна визначити номер синтетичного рахунка, субрахунку, групу, найменування запасу, його сорт і розмір.

Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від форм власності. Ними встановлюється порядок визнання та оцінки запасів, документального оформлення операцій руху запасів, облік і контроль наявності та руху запасів в місцях їх зберігання та у виробництві, бухгалтерського обліку запасів, особливості обліку тари. Запаси, що не є власністю підприємства, обліковуються за балансом на субрахунках: 022 «Матеріали, прийняті для переробки» і 023 «Матеріальні цінності на відповідальному зберіганні».

У визначений термін матеріально відповідальні особи подають усі первинні документи з надходження та вибуття запасів до бухгалтерської служби. Відпуск запасів у виробництво провадиться на підставі установлених лімітів. Лімітування відпуску запасів у виробництво оформляється лімітно-забірними картами. Лімітно-забірні карти виписуються у двох примірниках – для цеху та для складу. Відпуск запасів зі складу у виробництво здійснюється комірником при пред'явленні представником цеху свого примірника лімітно-забірної карти. Всі операції, пов’язані з надходженням, переміщенням і вибуттям запасів, повинні оформлятися відповідними первинними документами.

Порядок формування первісної вартості запасів на підприємствах відображено в таблиці 2.14.

Таблиця 2.4

Порядок формування первісної вартості запасів

Спосіб надходження запасів	Як визначається первісна вартість запасів	Якою нормою П(С)БО регулюється
Придбані за плату	Складається із: – сум, що сплачуються відповідно до договору постачальнику (продавцю), за вирахуванням непрямих податків; – сум ввізного мита; – сум непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, що не відшкодовуються підприємству; – транспортно-заготівельних витрат (ТЗВ), що є витратами на заготівлю запасів, оплату тарифів (фрахту) за вантажно-розвантажувальні роботи і транспортування запасів усіма видами транспорту до місця їх використання, включаючи витрати на страхування ризиків транспортування запасів; – інших витрат, безпосередньо пов'язаних із придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання із запланованою метою. До таких витрат, зокрема, відносяться прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати підприємства на доопрацювання та підвищення якісно-технічних характеристик запасів. Якщо на момент оприбуткування запасів неможливо достовірно визначити їх первісну вартість, такі запаси можуть оцінюватися і відображатися за справедливою вартістю* з подальшим коригуванням до первісної вартості	П. 9 П(С)БО 9
Виготовлені власними силами	Дорівнює виробничій собівартості запасів, що визначається згідно з П(С)БО 16	П. 10 П(С)БО 9
Унесені до статутного капіталу	Відповідає погодженій із засновниками (учасниками) справедливій вартості* запасів з урахуванням витрат, передбачених п. 9 П(С)БО 9	П. 11 П(С)БО 9
Отримані безоплатно	Відповідає справедливій вартості запасів* з урахуванням витрат, передбачених п. 9 П(С)БО 9	П. 12 П(С)БО 9
Отримані в результаті обміну на подібні запаси	Дорівнює балансовій вартості переданих запасів. Якщо балансова вартість переданих запасів перевищує їх справедливу вартість*, то первісна вартість отриманих запасів визначається на рівні справедливої вартості. Різниця, що утворилася, включається до складу витрат періоду	П. 13 П(С)БО 9
Отримані в результаті обміну на неподібні запаси	Відповідає справедливій вартості* отриманих запасів	П. 13 П(С)БО 9
* Під справедливою вартістю П(С)БО 19 розуміє: – для готової продукції та товарів – ціну реалізації за вирахуванням витрат на реалізацію та суми надбавки (прибутку) виходячи з надбавки (прибутку) для аналогічної готової продукції та товарів; – для незавершеного виробництва – ціну реалізації готової продукції за вирахуванням витрат на завершення, реалізацію та надбавки (прибутку), розрахованої за розміром прибутку аналогічної готової продукції; – для матеріалів – відновну вартість (сучасну собівартість придбання).		

Запаси на підприємство можуть надходити в результаті: придбання за плату; виготовлення власними силами підприємства; внесення до статутного капіталу підприємства; безоплатного отримання; обміну; інших надходжень. (від ліквідації основних засобів, списання малоцінних необоротних матеріальних активів, отриманих у процесі капітального ремонту, відходів виробництва).

До МШП слід відносити предмети, що використовуються не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він перевищує один рік. До таких, зокрема, належать: інструменти, господарський інвентар, спеціальне оснащення, спеціальний одяг.

Таблиця 2.5

Кореспонденція рахунків з обліку запасів

№ п/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерські записи		
		Дт	Кт	Сума
1	Оприбутковано вартість цінностей, що надійшли від постачальників по акцепт рахунках: - без ПДВ;	20,22	63	5000
2	- на суму ПДВ;	64	63	1000
3	Оприбутковано матеріальні цінності, одержані при ліквідації основних засобів	20,22	746	450
4	Безоплатно отримані запаси та МШП	20,22	718	700
5	Отримані виробничі запаси від списання запасів, знищених внаслідок надзвичайних подій	20,22	75	300
6	Оприбутковано матеріальні цінності, внесені засновниками в рахунок вкладів у статутний капітал	20,22	46	4000
7	Внутрішнє переміщення матеріальних цінностей	20,22	20	1000
8	Надлишки матеріальних цінностей, виявлені при інвентаризації	20,22	719	200
9	Уцінка матеріальних цінностей	946	20,22	120
10	Списання уцінки на фінансові результати	793	946	120
11	Передача матеріальних цінностей безоплатно іншим підприємствам і особам	949	20,22	360
12	Нестачі, виявлені при інвентаризації	947	20,22	140
13	Сума, що підлягає відшкодуванню винним особам	375	716	140

Бухгалтерська служба перевіряє одержані первинні документи за формою і змістом, тобто перевіряється наявність у документі обов'язкових

реквізитів, відповідність господарської операції чинному законодавству, логічна ув'язка окремих показників та правильність арифметичних підрахунків.

Кількісний облік готової продукції за її видами та місцями зберігання може бути організований декількома способами:

1) в сортових картках складського обліку, при якому в бухгалтерії складають або обробляють групувальні відомості оприбуткування продукції за її видами в розрізі підрозділів-виробників та за місцями зберігання;

2) безкартковим способом, при якому за допомогою ЕОМ кожен день складають оборотні відомості обліку випуску продукції з виробництва і руху готових виробів у розрізі складів та інших місць зберігання. Залишки готових виробів періодично інвентаризуються.

Схема типових операцій по рахунку 26 “Готова продукція” відображена в Додатку Б. Для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух сільськогосподарської продукції інструкцією передбачається рахунок 27 “Продукція сільськогосподарського виробництва”.

Таблиця 2.6

Характеристика рахунків 26 “Готова продукція” та 27 “Продукція сільськогосподарського виробництва”

Характеристика	Інформація в розрізі рахунків	
Назва та шифр	26 “Готова продукція”	27 “Продукція сільсько-господарського призначення”
Призначення рахунку	Для узагальнення інформації про наявність та рух продукції, виготовленої підприємством	Для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух сільськогосподарської продукції
По дебету відображається	Надходження готової продукції власного виробництва	Надходження сільськогосподарської продукції
По кредиту відображається	Сума відхилень фактичної виробничої собівартості готової продукції	Вибуття сільськогосподарської продукції внаслідок продажу, безоплатної передачі тощо
Облікові регістри	Журнал-ордер № 5 А с.-г. та відомість до нього	Журнал-ордер № 5 А с.-г. та відомість до нього
Місце в звітності	Баланс (Звіт про фінансовий стан) (ф. № 1) - р. 1103. Відповідно до НП(С)БО - у статті «Готова продукція» відображаються запаси виробів на складі, обробка яких закінчена та які пройшли випробування, приймання, укомплектовані згідно з умовами договорів із замовниками і відповідають технічним умовам і стандартам	

2.3. Організаційно-методичні аспекти контролю матеріально-виробничих ресурсів підприємства

Вважаємо за доцільне та особливо актуальне розгляд саме внутрішньогосподарського контролю матеріальних ресурсів.

Важливим складовим елементом ресурсного потенціалу господарюючого суб'єкта є його матеріальні ресурси. Їх наявність та рух потребують належної організації не лише бухгалтерського обліку, а й внутрішньогосподарського контролю. Внутрішньогосподарський контроль - це система безперервного спостереження за ефективністю використання активів і зобов'язань підприємства, законністю й доцільністю господарських операцій та процесів, збереженням грошових коштів і матеріальних цінностей. Тобто, це такий вид контролю, який здійснюють власники, бухгалтерські, фінансові та інші функціональні служби підприємств. Сьогодні сільськогосподарські підприємства, на жаль, не приділяють належної уваги проблемам внутрішньогосподарського контролю, що нерідко призводить до значних та системних труднощів. Ті підприємства, які постійно розв'язують такі проблеми, мають суттєво менші ризики банкрутства, ніж ті, що не знаходять часу і ресурсів на них [104, с. 229].

Сьогодні діяльність сільськогосподарських підприємств можуть контролювати як зовнішні суб'єкти, так і суб'єкти внутрішнього контролю. Незалежно від того, хто здійснюватиме контроль, методика перевірки матеріальних ресурсів є трудомістким процесом та потребує знання багатьох нормативних документів. Питання методики внутрішньогосподарського контролю ускладнюється деякими організаційними аспектами, а саме відсутністю на великих сільськогосподарських підприємствах служб внутрішньогосподарського контролю, які так їм потрібні.

В. Пантелєєв підкреслив особливу роль власника, спеціалістів при виконанні ними безпосередніх функціональних обов'язків; органів управління та контролю відповідно до засновницьких документів підприємства (ревізійної

комісії, спостережної ради, аудиторського комітету, інвентаризаційних та інших комісій); персоналу бухгалтерії на чолі з головним бухгалтером, бухгалте- рів-ревізорів, які здійснюють операції з внутрішньогосподарського контролю; контролерів, ревізорів, інших посадових осіб підприємства, котрі наділені спеціальними контролюючими функціями [77, с.34].

Л. Нападовська, розглядаючи мету контролю з позиції відповідності запитам управлінців, визначила таку мету як кваліфіковану допомогу менеджерам в організації самоконтролю та ефективному прийнятті управлінських рішень, а не встановленні жорсткого контролю з метою покарання [199, с. 26].

Підприємство має забезпечувати ефективний розподіл обов'язків між персоналом, який веде складський облік, комірниками, відділом постачання, транспортним відділом, відділом контролю стану виробництва та збуту.

Необхідними передумовами дієвого контролю за збереженням матеріальних ресурсів є:

1) наявність відповідного обладнання на складах та в коморах, або на спеціально обладнаних площах та здійснення належної спеціалізації складів;

2) розміщення матеріалів за секціями складів, а всередині них - за окремими групами, щоб забезпечити можливість швидкого приймання-відпуску та перевірки їх наявності;

3) оснащення місця необхідними ваговими приладами і тарою для своєчасного відпуску і надійного збереження;

4) оснащення місця зберігання, за необхідності, доставочними стрічками;

5) запровадження централізованих доставок матеріалів з базових складів у виробниче приміщення за узгодженими графіками;

6) скорочення зайвих проміжних складів;

7) організація і планування централізованого постачання матеріалів;

8) встановлення кола осіб, відповідальних за приймання та відпуск, укладення з цими особами договорів про повну матеріальну відповідальність

та розроблення відповідних посадових інструкцій.

Усі запаси та продукцію, не завершену виробництвом, необхідно зберігати у спеціально відведених місцях. Однією з головних цілей загальної системи внутрішньогосподарського контролю, що організовує адміністрація, є запобігання зменшенню втрат матеріальних ресурсів з будь-яких причин. Втрати у більшості випадків можуть виникати в результаті розкрадань, неощадливого використання або недбалого зберігання, старіння, псування, випадкової втрати.

Втрати матеріальних ресурсів можуть бути виявлені в результаті чергової інвентаризації. Порядок її проведення на підприємстві визначено в Інструкції з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків, затвердженій наказом Міністерства фінансів України № 69 від 11. 08. 1994 р. Є певні особливості проведення інвентаризації різних об'єктів, визначені в цій інструкції. Крім того, особливості інвентаризації об'єктів (специфічних та інших) підприємств агропромислового комплексу зазначено в Методичних рекомендаціях з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів, розрахунків та незавершеного виробництва сільськогосподарських підприємств.

На практиці трапляються випадки формального проведення інвентаризації матеріальних ресурсів, що призводить до невідображення інвентаризаційних різниць у бухгалтерському і податковому обліках.

Як відомо, невідповідність фактичної наявності об'єктів інвентаризації даним бухгалтерського обліку може бути двох видів:

1) нестача - це коли фактично виявлена наявність одиниць об'єкта інвентаризації менша, ніж за даними обліку;

2) лишки - це коли фактично виявлена наявність одиниць об'єкта інвентаризації більше, ніж за даними обліку.

Врегульовувати інвентаризаційні різниці матеріальних ресурсів можна також за рахунок пересортиці.

Пересортиця - це виявлений інвентаризацією надлишок цінностей одного найменування відповідного сорту, розміру, кольору тощо та нестача цінностей цього самого найменування, але іншого сорту тощо, які утворилися за один і той самий період, що перевіряється, у однієї і тієї самої особи, яка перевіряється. Недотримання цих вимог призводить до необгрунтованого відображення пересортиці в обліку.

Лишки матеріальних запасів у бухгалтерському обліку підлягають оприбуткуванню як відповідні матеріальні активи в кореспонденції з субрахунком 719 «Інші доходи від операційної діяльності», а в податковому облікові відносять до доходів. Особливої уваги з боку внутрішньогосподарського контролю потребує виявлення та відображення в бухгалтерському обліку нестач і втрат матеріальних цінностей, оскільки цей облік залежить від причини їх виявлення.

Причинами виявлення нестач і втрат матеріальних ресурсів можуть бути:

- нестачі, що виникли з вини матеріально-відповідальної особи (винну особу встановлено);

- нестачі, що виникли з вини матеріально-відповідальної особи (винну особу не встановлено);

- крадіжка;

- нестачі, що виникли внаслідок надзвичайної ситуації;

- нестачі в межах норм природного убутку;

- гранично допустимі втрати при виробництві.

Нестачу цінностей у межах норм природного убутку списують за рішенням керівника в інші витрати операційної діяльності підприємства. При цьому необхідно звернути увагу на те, що природним визнають убуток, якого зазнають матеріальні цінності внаслідок дії природних факторів і за дотримання всіх умов їх зберігання. На жаль, більшість нині чинних нормативів щодо природного убутку ТМЦ були розроблені ще в 1980-х рр. і тому не відповідають сьогоднішнім реаліям. При списанні нестач у межах норм природного убутку є такі особливості:

1) без установлення факту нестачі цінностей попереднє списання природного убутку навіть за затвердженими нормами не допускається;

2) якщо норми природного убутку дають змогу списати більшу суму, ніж сума виявленої нестачі, то списують тільки суму нестачі на підставі відповідного розрахунку, що складає бухгалтерська служба підприємства за участю матеріально відповідальних осіб і затверджує керівник підприємства;

3) коли нема норм, затверджених в установленому законодавством порядку, убуток цінностей розглядають як нестачу понад норми;

4) зменшення товарів у межах встановлених норм визначають після заліку нестач товарів надлишками пересортиці (за її наявності).

У податковому обліку суму нестач ТМЦ у межах норм природного убутку відносять до податкових витрат підприємства, оскільки такі витрати є нормальними і виникли у процесі господарської діяльності (п. 140.3 ст. 140 ПКУ.

Заслуговує на увагу порядок визначення розміру збитку винною особою, оскільки відомо кілька способів його визначення.

Згідно із Законом України про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні з метою визначення вартості збитків або розміру відшкодування обов'язково здійснюють їх незалежне оцінювання. У Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей № 116 від 22. 01. 1996 р. зазначено, що розмір збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей визначається шляхом проведення незалежної оцінки відповідно до національних стандартів оцінки.

Стаття 135-3 Кодексу законів про працю вказує:

- розмір заподіяної підприємству, установі, організації шкоди визначається за фактичними втратами, на підставі даних бухгалтерського обліку, враховуючи балансову вартість (собівартість) матеріальних цінностей за вирахуванням зносу згідно з установленими нормами;

- у разі розкрадання, нестачі, умисного знищення або умисного

зіпсування матеріальних цінностей розмір шкоди визначається за цінами, що діють у даній місцевості на день відшкодування шкоди;

- законодавством може бути встановлено окремий порядок визначення розміру шкоди, що підлягає покриттю, в т. ч. у кратному обчисленні, заподіяної підприємству, установі, організації розкраданням, умисним зіпсуванням, нестачею або втратою окремих видів майна та інших цінностей, а також у тих випадках, коли фактичний розмір шкоди перевищує її номінальний розмір [2].

Варто зазначити, що Держфінінспекція України не належить до суб'єктів оціночної діяльності та не має права самостійно визначати розмір збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей. У зв'язку з цим у ході ревізії інспектори можуть лише ініціювати порядок визначення підприємством суми відповідних збитків за встановленою процедурою. І лише за наявності звіту про оцінку на дату закінчення ревізії в акті ревізії фіксують розмір збитків, заподіяних унаслідок відповідних порушень. Отже, розмір збитку від нестач і крадіжок необхідно визначати на основі Звіту незалежного оцінювача, згідно з Порядком № 116. Якщо ж неможливо провести незалежне оцінювання майна, то необхідно керуватися ст. 135-3 Кодексу законів про працю.

Висновок до розділу 2.

У висновку слід відзначити, що методика аналізу використання матеріальних ресурсів включає ряд важливих етапів, таких як аналіз потреби в ресурсах, величини запасів, виконання договорів на постачання, ефективності використання тощо. Основні етапи аналізу, а також можливі напрями його розширення відповідають вимогам сучасної теорії організації.

Згідно з П(С)БО 9 "Запаси", це активи, які утримуються для подальшого продажу, перебувають у процесі виробництва або утримуються для споживання під час виробництва, робіт та послуг.

Важливим аспектом аудиту запасів є їхнє правильне групування відповідно до їхнього призначення та функцій у процесі виробництва. Групування запасів є ключовою умовою для забезпечення аудиторського аналізу та відображення їхньої реальної ролі в діяльності підприємства.

Внутрішньогосподарський контроль є невід'ємною частиною системи управління, яка забезпечує постійний моніторинг ефективності використання активів та зобов'язань підприємства, легальність та доцільність господарських операцій і процесів, а також збереження грошових коштів і матеріальних цінностей.

Наприкінці, важливо відзначити, що питання внутрішньогосподарського контролю матеріальних ресурсів стає актуальним завдяки їхньому впливові на ефективність та стійкість господарюючих суб'єктів. У цьому контексті, розробка та впровадження відповідних служб внутрішньогосподарського контролю може виявитися важливим етапом у забезпеченні стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств.

РОЗДІЛ 3
УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

3.1. Концептуальні підходи до інтегрованого управління оборотними активами на підприємстві

Вагоме значення інтегрованого управління матеріальними ресурсами полягає в підвищенні якості координації всіх функцій та ефективності всіх процесів, спрямованих на оптимальне задоволення потреб виробництва матеріальними ресурсами. Передумовами до інтеграції різноманітних сфер і функцій в процесі управління матеріальними ресурсами стають нове розуміння ринку і пошук нових можливостей до збільшення прибутку, синергічний ефект від техніко-технологічної, методичної та економічної інтеграції, зростання обсягів інформації та необхідності пошуку раціональних систем підтримки прийняття рішень [92, с. 133].

Впровадження інтегрованого управління матеріальними ресурсами дозволяє вирішити ряд проблем, які можуть виникати під час незалежного використання кількох стандартів менеджменту: дублювання процесів, функцій, посад; відсутність цілісного сприйняття системи менеджменту, і, як наслідок, неефективність планування та контролю; значна трудоємність виконання функцій; значна тривалість і витратоємність функцій.

Загалом, інтегроване управління можна розглядати як передумову гнучкішого та стабільнішого розвитку підприємства. Результативність його використання визначається наявністю науково-методичного підходу до забезпечення синергічності системи інтегрованого управління, тобто здатності протидіяти негативному впливу зовнішнього середовища та повертатись у збалансований рівноважний стан. Така незбалансованість виникає внаслідок функціональної та ієрархічної неузгодженості цілей підприємства та способів їх досягнення.

Спираючись на зазначене, пропонуємо таке визначення поняття «інтегроване управління матеріальними ресурсами» — раціональне поєднання методичної, техніко-технологічної та економічної складових матеріаловідного ланцюга з метою забезпечення ритмічності виробництва та отримання максимального економічного виграшу при мінімальних витратах. При цьому важливого значення набуває фактор часу. З позиції системного підходу, інтегроване управління матеріальними ресурсами являє собою взаємопов'язаний комплекс логічно узгоджених функцій виробничого менеджменту, логістики та планування. Сукупність підходів до визначення та розуміння основних категорій інтегрованого управління розглянуто автором у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Визначення категорійного апарату інтегрованого управління

Поняття	Визначення	Автори
Інтеграція	Поглиблення співробітництва суб'єктів управління, їхнє об'єднання, поглиблення взаємодії і взаємозв'язків між компонентами системи управління.	А. В. Балабанець [3, с. 121]
	Спосіб попередження проблем і зайвих витрат часу у майбутньому.	Т. Еліот, Д. Герберт [110; с. 121]
Інтегроване виробництво	Єдина система, яка об'єднує різні підрозділи підприємства з метою отримання максимального прибутку від реалізації.	Т. В. Савченко, А. П. Ладанюк, І. В. Ельперін [96; с. 21]
Інтегрований підхід	Координація взаємин з усіма партнерами, яка надає додаткові можливості щодо створення та реалізації стійких конкурентних переваг.	С.П. Кущ, М.М. Смирнова [55; с. 7]
Інтегроване управління	Сукупність взаємодіючих підсистем управління підприємством, загальне керівництво якими здійснюють керівники вищого рівня управління шляхом формування і реалізації управлінських рішень щодо забезпечення економічного розвитку на засадах ієрархічного і функціонального узгодження цілей організації та способів їх досягнення.	Н.Г. Георгіаді, С.В. Князь [19; с. 136]

Джерело: [92, с. 134]

Інтегроване управління має розглядатись у двох аспектах: організаційно-управлінському та інформаційному, коли спочатку створюються комплексні моделі планування й управління матеріальними потоками, здійснюються

організаційні зміни, а потім - розробляються і впроваджуються інформаційні системи підтримки прийняття рішень. Специфічною особливістю інтегрованого управління матеріальними ресурсами є здатність ієрархічно та функцонально узгоджувати цілі, вибирати і застосовувати способи їх досягнення, здатність протидіяти негативному впливу економічній і політичній невпорядкованості зовнішнього середовища.

Впровадження інтегрованої системи управління матеріальними ресурсами (ІСУМР) передбачає, перш за все, перетворення системи управлінського обліку. При формуванні інтегрованих систем управління матеріальними потоками головна увага відводиться мінімізації зайвих витрат і підвищенню якості на всіх етапах виробничо-розподільчого циклу.

Рис. 3.1. Процес створення інтегрованої системи управління

матеріальними ресурсами

Джерело: [92, с. 134]

Процес створення інтегрованої системи управління матеріальними ресурсами з позицій функціонального підходу, що відображено на рис. 3.1 включає в себе такі етапи:

1) планування розроблення ІСУМР;

2) організація розроблення ІСУМР;

3) мотивація працівників;

4) поточне контролювання розроблення ІСУМР;

5) регулювання розроблення ІСУМР.

Організаційно-функціональний склад системи управління матеріальними ресурсами та їх потоками представлено автором на рис. 3.2.

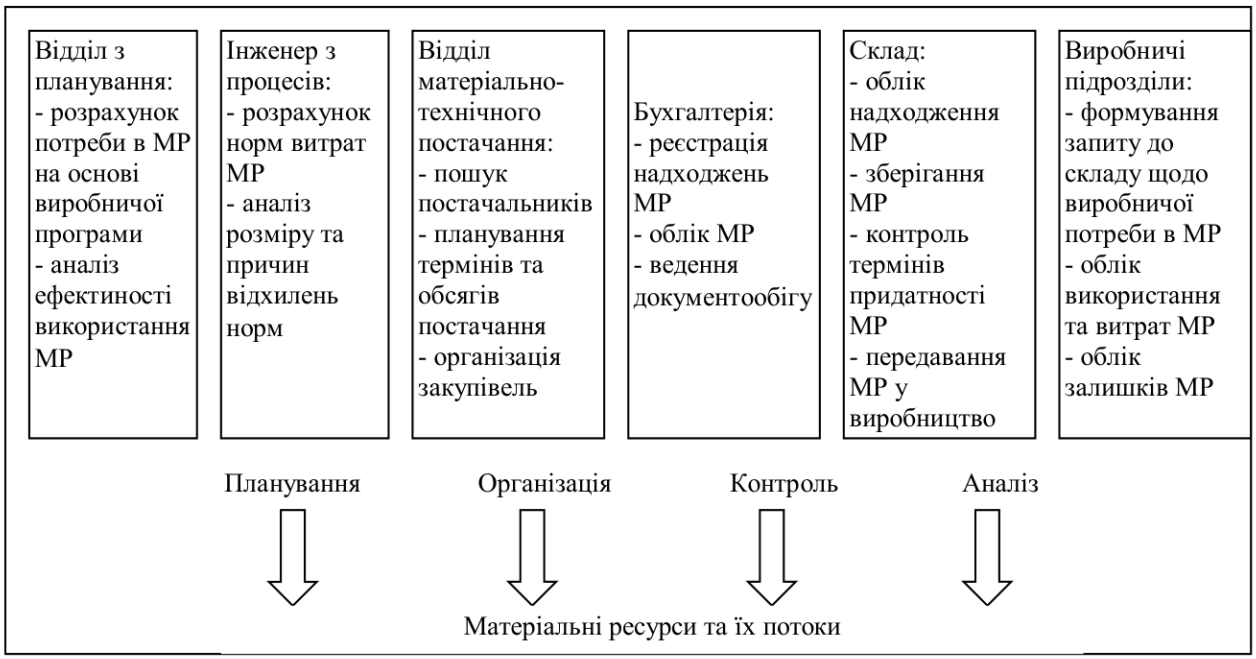

Рис. 3.2. Організаційно-функціональний склад системи управління матеріальними ресурсами

Джерело: [92, с. 135]

Система управління є формою втілення управлінських взаємозв’язків. Вона виступає у вигляді реально існуючої субстанції, за допомогою якої управління набуває конкретного змісту й конкретного вияву, а функція

управління - практичної реалізації. Система інтегрованого управління матеріальними ресурсами складається і функціонує не тільки у відповідності зі змістом функції постачання ресурсів і характером відносин, які лежать в основі взаємозв'язків між суб'єктами матеріального ланцюга, а й у відповідності з умовами, в яких формується така система управління, а також у відповідності з притаманними системі управління принципами її побудови, функціонування й перетворення, глобальними цілями та критичними обмеженнями. Внутрішня структура та процес функціонування системи інтегрованого управління матеріальними ресурсами, пропонованої автором, зображена схематично на рис. 3.3.

Рис. 3.3. Структура системи інтегрованого управління матеріальними ресурсами підприємства

Джерело: [92, с. 136]

Структурно-функціональною підсистемою у системі інтегрованого управління матеріальними ресурсами є сукупність підрозділів і виконавців, які виконують закріплені за ними функції й вирішують поставлені перед ними завдання за допомогою конкретних методів і методик. Така підсистема розглядається як єдність організації, технології і методів управління. Складовими підсистеми інформаційного забезпечення є управлінська ідеологія, інтереси та поведінські нормативи учасників процесу управлінської діяльності, інформація й інформаційне забезпечення комунікацій у системі управління. Формами прояву функціонування даної підсистеми є: управлінські теорії й управлінська ідеологія; комунікації серед управлінського колективу й представниками зовнішнього оточення; рівень організаційного розвитку; інформованість робітників, носії інформації. Підсистема саморозвитку генерує такі процеси, як самовдосконалення, гнучкість та адаптивність до змін, орієнтація на інновації, пошук і розробка прогресивних ідей, здійснює організацію переходу системи управління в новий стан. Слід зазначити, що всі названі елементи та блоки системи інтегрованого управління матеріальними ресурсами знаходяться в динамічній взаємодії між собою і мають яскраво виражений ситуаційний характер.

3.2. Удосконалення облікової політики в частині оборотних активів

Для повноцінного функціонування підприємство має бути забезпечене матеріальними ресурсами. Згідно з П(С)БО №9 п. 6 під матеріальними ресурсами слід вважати всі предмети праці, матеріали, що призначені для виробництва продукції, а саме сировина, допоміжні матеріали, паливо, енергія. Матеріальні ресурси переносять свою вартість повністю на виготовлену продукцію і повертають її за один виробничий цикл. Ефективне використання матеріальних ресурсів забезпечує ритмічність роботи підприємства [23, с. 88].

У ході аналізу забезпеченості і використання матеріальних ресурсів слід розглядати:

- відповідність плану постачання вимогам виробництва;
- організаційні форми і види постачання;
- виконання плану поставок матеріальних ресурсів (джерела, терміни, види); забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами;
- вплив забезпеченості ресурсами на виконання виробничої програми;
- вплив факторів на матеріалоємність продукції;
- ефективність використання матеріальних ресурсів;
- використання відходів виробництва;
- стан і динаміка виробничих запасів;
- резерви зниження матеріалоємності продукції за рахунок покращення використання матеріалів.

Для удосконалення забезпечення підприємства матеріальними ресурсами необхідно орієнтуватись на довгострокові договори з постачальниками та встановлення з ними прямих зв'язків, уникаючи посередників. Це дозволить не оплачувати націнки посередників та скористатися вигідними умовами, якщо вони передбачені, для постійних клієнтів.

Вибір постачальника має здійснюватись на основі ретельного аналізу його діяльності, якості сировини та умов постачання. Для характеристики ефективності використання матеріальних ресурсів застосовують систему узагальнюючих та індивідуальних показників. Виходячи з опису системи показників, що використовуються для характеристики ефективності використання матеріальних ресурсів, подамо її у вигляді табл. 3.6.

На матеріаломісткість продукції впливають зовнішні і внутрішні чинники, що залежать і не залежать від діяльності підприємства.

Внутрішні чинники розглядають з двох позицій: ті, що характеризують рівень прогресивності застосовуваних конструкторських рішень (вдосконалення технології виробництва, вироблення товарів з легких і дешевих матеріалів), і ті, що відображають прогресивність технологічного використання матеріалів, купованих виробів та відходів.

Таблиця 3.2

Система показників, що характеризують ефективність використання матеріальних ресурсів

Назва	Характеристика
Узагальнюючі показники	
Прибуток на гривню матеріальних витрат	Найбільш узагальнюючий показник ефективності використання матеріальних ресурсів. Його визначають діленням суми одержаного прибутку від основної діяльності на суму матеріальних витрат
Матеріаловіддача	Цей показник характеризує, скільки вироблено продукції з кожної гривні спожитих матеріальних ресурсів (сировини, матеріалів, палива, енергії і т. ін.). Визначають діленням вартості виробленої продукції на суму матеріальних витрат
Матеріаломісткість продукції	Показує, скільки матеріальних витрат необхідно або припадає фактично на виробництво одиниці продукції. Визначається відношенням суми матеріальних витрат до вартості виробленої продукції
Коефіцієнт співвідношення темпів зростання обсягу виробництва і матеріальних витрат	Характеризує у відносному вираженні динаміку матеріаловіддачі і, разом з тим. розкриває фактори її зростання. Визначаться відношенням індексу валової продукції до індексу матеріальних витрат
Частка матеріальних витрат у собівартості продукції	Динаміка цього показника характеризує зміну матеріаломісткості продукції. Обчислюють відношенням суми матеріальних витрат до повної собівартості виробленої продукції
Коефіцієнт матеріальних витрат	Показує, наскільки економно використовують матеріали в процесі виробництва, чи немає перевитрат порівняно з установленими нормами. Якщо коефіцієнт більше 1, це свідчить про перевитрату матеріальних ресурсів на виробництво продукції, і, навпаки, якщо менше 1, то матеріальні ресурси використовували економніше. Розраховують як відношення фактичної суми матеріальних витрат до планової, перерахованої на фактичний обсяг випущеної продукції
Індивідуальні (часткові) показники	
Індивідуальний показник	Застосовують для характеристики ефективності використання окремих видів матеріальних ресурсів (місткість сировини, металомісткість, місткість палива, енергомісткість тощо]
Питома матеріаломісткість	Визначають для характеристики рівня матеріаломісткості окремих виробів. її можна обчислити як у вартісному вираженні (відношення вартості всіх спожитих матеріалів на одиницю продукції до її оптової ціни], так і в натуральному або умовно-натуральному вираженні (відношення кількості або маси витрачених матеріальних ресурсів на виробництво і-то виду

	продукції до кількості випущеної продукції цього виду]

Джерело: [23, с. 88]

До зовнішніх чинників належать: зміна ринкових цін на сировину, матеріали, паливо, енергію і на готову продукцію; невиконання постачальниками зобов'язань щодо термінів, розмірів і номенклатури поставок, а також якості сировини, яку поставляють і витрачають.

В економічному аналізі можуть бути використані показники параметральної, конструктивної, відносної питомої матеріаломісткості. Параметральна питома матеріаломісткість визначається як відношення матеріальних витрат на одиницю технічного параметра (потужності, продуктивності) і вимірюється у вартісному і натуральному вираженні (1 кВт/год тощо). Конструктивна питома матеріаломісткість являє собою відношення чистої маси виробів до одиниці технічного параметра. Вона визначається в натуральному вираженні.

Відносна питома матеріаломісткість розраховується як відношення конструктивної матеріалоємності виробу до коефіцієнту використання матеріалів на його виготовлення. Коефіцієнт використання матеріалів доцільно визначати не лише по всьому випуску продукції, а й окремих виробів, вузлів, деталей. У цьому випадку він являє собою відношення корисного витрачання або чистої маси деталі, виробу в натуральному вираженні до норми чи фактичного витрачання матеріалів, спожитих на їх виготовлення.

У процесі аналізу фактичний рівень показників ефективності використання матеріалів порівнюють з плановим, вивчають їх динаміку, причини змін, вплив на обсяг виробництва продукції.

Існують чинники, що впливають на різницю між фактичними і нормативними показниками матеріаломісткості, ця різниця виникає через невідповідність запланованих витрат та фактичних. Така ситуація виникає з ряду причин: підвищений рівень браку, заміна матеріалів, невідповідність

сировини запланованій якості, порушення технології виробництва, недотримання заходів щодо економії ресурсів.

Кінцевим етапом аналізу забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами і ефективності їх використання є обчислення резервів можливого зростання обсягу виробництва продукції. При цьому враховуються не всі виявлені можливості зниження витрат різних видів матеріалів, а тільки по тих матеріалах, нестача яких обмежувала зростання виробництва.

На зростання обсягу виробництва продукції здебільшого впливають такі групи факторів предметів праці: 1) зміна у виконанні плану матеріально-технічного постачання (добуток різниці між фактичним і плановим надходженням матеріалів на планову матеріаловіддачу);

2) зміна залишків матеріалів на складі (добуток різниць між фактичною і запланованою зміною залишків матеріалів на складі за період, що аналізується, на заплановану матеріаловіддачу);

3) зміна матеріаловіддачі (добуток різниці між фактичною і запланованою матеріаловіддачею на фактичні витрати матеріалів на виробництво продукції).

Отже, комплексне і раціональне використання матеріальних ресурсів, застосування дешевих і сучасних матеріалів - одна з найважливіших передумов збільшення випуску продукції і поліпшення економічних показників роботи підприємства.

Після проведення оцінки ефективності використання матеріальних витрат доцільно вживати заходи щодо їх покращення. Залежно від результатів оцінки підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів, а отже зменшення собівартості і як наслідок збільшення прибутковості, може здійснюватись такими шляхами:

- прискорення оборотності оборотних активів;
- забезпечення безперервності виробництва;
- удосконалення нормування;
- підвищення рентабельності оборотних активів;

- вибір найкращих постачальників;
- ліквідація нормативних запасів;
- оптимізація роботи транспорту;
- мінімізація витрат оборотних активів у процесі їх використання;
- оптимізація запасів ресурсів і незавершеного виробництва;
- скорочення тривалості виробничого циклу;
- впровадження нових технологій і техніки;
- оптимізація складів та складських приміщень;
- поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення;
- прискорення реалізації готової продукції.

Для забезпечення максимально можливої ефективності використання ресурсів підприємству необхідно використовувати одразу декілька методів, що були наведені вище, шукати нові шляхи скорочення витрат та оптимізації використання ресурсів. Задоволення потреби підприємства в матеріальних ресурсах здійснюється двома шляхами: внутрішнім (інтенсивним) та зовнішнім (екстенсивним). Екстенсивний шлях завжди пов'язаний із витратами. Залучення нових ресурсів, впровадження інноваційних технологій, розширення виробництва, введення нової лінії.

Інтенсивний шлях передбачає задоволення потреб підприємства в матеріалах за рахунок економії вже існуючих ресурсів і запасів, можливість виготовлення необхідних ресурсів на своїх потужностях.

Головним напрямком економії матеріальних ресурсів на будь-якому підприємстві є збільшення кількості виробленої продукції при збереженні тієї ж кількості матеріалів і сировини, що використовується для виробництва. Збільшення кількості виробленої продукції залежить від факторів рівня кваліфікаційної підготовки працівників, оптимізації системи матеріально-технічного забезпечення.

На сьогодні підприємству потрібно постійно рухатись вперед, адже через нестабільну ситуацію в країні постійно змінюються умови постачання сировини, збуту готової продукції та значно ускладнюється співпраця з іншими

країнами. Закріплення підприємства на ринку, його розвиток та збільшення прибутку напряму залежить від витрат підприємства. Однією з найбільших складових витрат підприємства є матеріальні ресурси, зменшення витрат на них та максимально ефективне використання призводить до збільшення прибутку підприємства, а отже дає можливість розвиватися. Кожне підприємство обирає свій шлях підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів, проте лише комплексні заходи, постійний моніторинг внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на роботу підприємства, призведуть до суттєвих позитивних зрушень у економічному використанні ресурсів.

З метою удосконалення обліку та контролю матеріальних активів вважаємо за доцільне внести пропозиції по врегулюванню облікової політики однієї з їх складових – виробничих запасів.

На наш погляд, облікова політика щодо виробничих запасів – це сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємствами для формування і розкриття інформації про виробничі запаси у фінансовій звітності для задоволення інформаційних потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів. Індивідуальні правила та принципи обліку виробничих запасів підприємств затверджуються наказом про облікову політику, який розробляється на підставі вітчизняних нормативно-правових актів, враховуючи вимоги міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності.

Згідно з Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” основними з цих принципів мають бути: обачність; повне висвітлення; автономність; послідовність; безперервність; нарахування та відповідність доходів та витрат; превалювання сутності над формою; історична (фактична) собівартість; єдиний грошовий вимірник; періодичність. Однак за сучасних умов господарювання облікова політика покликана виконувати не лише власне функції обліку та формування звітності, а й надавати інформацію для виконання інших функцій управління – планування, організації, координації, мотивації, контролю. Тому при розробці облікової політики слід

дотримуватися не тільки специфічних принципів бухгалтерського обліку, а й загальнонаукових: принципу системності, принципу комплексності, принципу наукової обґрунтованості, принципу ефективності, планомірності та динамізму, принципу профілактики, принципу "селекції", принципу сумісності особистих, регіональних і державних інтересів.

При підготовці до складання розпорядчого документа про облікову політику необхідно встановити:

– стратегічні орієнтири підприємства (зміна виду діяльності; розширення номенклатури продукції; розширення ринків збуту; вихід на міжнародний ринок);

– фактори, що впливають на діяльність підприємства сьогодні чи будуть впливати у майбутньому.

Щодо виробничих запасів досліджуваних підприємств, то для правильної організації бухгалтерського обліку необхідно відповісти на декілька запитань:

– звідки, коли, скільки і на яку суму надійшли виробничі запаси;

– як виконуються програми постачання виробничих запасів;

– коли, кому і скільки відпущено виробничих запасів;

– як виконується програма виробничого споживання;

– який залишок за окремими видами виробничих запасів на початок і кінець звітного періоду.

На нашу думку, важливо визначити передумови та основні завдання правильної організації обліку виробничих запасів на підприємствах (табл. 3.7).

На нашу думку, при складанні розпорядчого документа про формування облікової політики виникають деякі проблемні аспекти, які можуть бути вирішені лише за умови чіткого розуміння значення облікової політики, її місця у системі обліку, взаємодії з іншими елементами, врахування факторів, що на неї впливають, а також розробки чіткого змісту та структури розпорядчого документа про облікову політику.

На етапі формування облікової політики за конкретними об'єктами обліку здійснюється вибір одного варіанта з декількох – альтернативних,

передбачених нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку. Оскільки облікова політика підприємства визначається на підставі методів і процедур, регламентованих не тільки Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, то при обранні того чи іншого варіанта можуть використовуватися також інші нормативно-правові документи, що регулюють методологію бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Таблиця 3.3

Передумови та завдання організації обліку виробничих запасів на підприємствах

Передумови	Завдання
– раціональна організація складського господарства; – розробка номенклатури виробничих запасів; – наявність інструкції з обліку виробничих запасів; – правильне групування (класифікація) виробничих запасів.	– визначення відповідальної особи за ведення бухгалтерського обліку виробничих запасів; – затвердження переліку посад осіб, що відповідають за одержання виробничих запасів; – визначення складу постійно діючої інвентаризаційної комісії та встановлення строків проведення інвентаризації виробничих запасів; – встановлення відповідальних осіб за первинний облік виробничих запасів на складах підприємств; – організація аналітичного обліку руху виробничих запасів; – розроблення графіка документообігу щодо руху виробничих запасів; – контроль за повним і своєчасним оприбуткуванням виробничих запасів та їх збереженням за місцем зберігання і на всіх стадіях обробки; – об’єктивна оцінка виробничих запасів; – розрахунок фактичної собівартості витрачених виробничих запасів та їх залишків за місцем зберігання і статтями балансу; – виявлення всіх витрат, пов’язаних із придбанням або виготовленням виробничих запасів, та визначення первісної вартості.

Джерело. узагальнено автором

Слід зауважити: переважна більшість принципів, методів і процедур, що використовуються для складання та подання фінансової звітності, безальтернативно (однозначно) прописані в нормативних документах із бухгалтерського обліку, тому перелічувати їх в обліковій політиці немає потреби. Адже такі норми підлягають безумовному виконанню, тобто є імперативними для застосування підприємством.

За результатами дослідження нами сформовано структуру облікової політики (рис. 3.1) для досліджуваних підприємств та розроблено проект наказу про облікову політику щодо обліку виробничих запасів.

У структурі облікової політики підприємств щодо обліку виробничих запасів запропоновано наступні організаційні блоки:

1. Блок “Теоретичні засади та нормативне регулювання обліку виробничих запасів” передбачає систему нормативно-правових та внутрішніх регулюючих документів щодо їх облікового відображення: Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність”; Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 “Запаси”; Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”; Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 22 “Вплив інфляції”; Положення про оцінку виробничих запасів (розроблено автором – Додаток З); Положення про порядок інвентаризації виробничих запасів на підприємстві (розроблено автором – Додаток С);

2. Блок “Організація і технологія обробки облікової інформації” передбачає:

- вибір форми бухгалтерського обліку;

- перелік первинних документів, застосовуваних підприємством для документального оформлення наявності та руху виробничих запасів;

- форми внутрішньої управлінської звітності, у складі якої розроблено Оперативний звіт про наявність та потребу у виробничих запасах;

- вибір інформаційного облікового програмного забезпечення.

3. Блок “Методика бухгалтерського обліку виробничих запасів” передбачає розробку робочого плану рахунків обліку; загальні принципи первісної оцінки виробничих запасів; вибір методу оцінки запасів при їх вибутті та порядок розкриття інформації про виробничі запаси у фінансовій звітності підприємства.

Структура облікової політики підприємства щодо організації обліку виробничих запасів наведена на рис. 3.8.

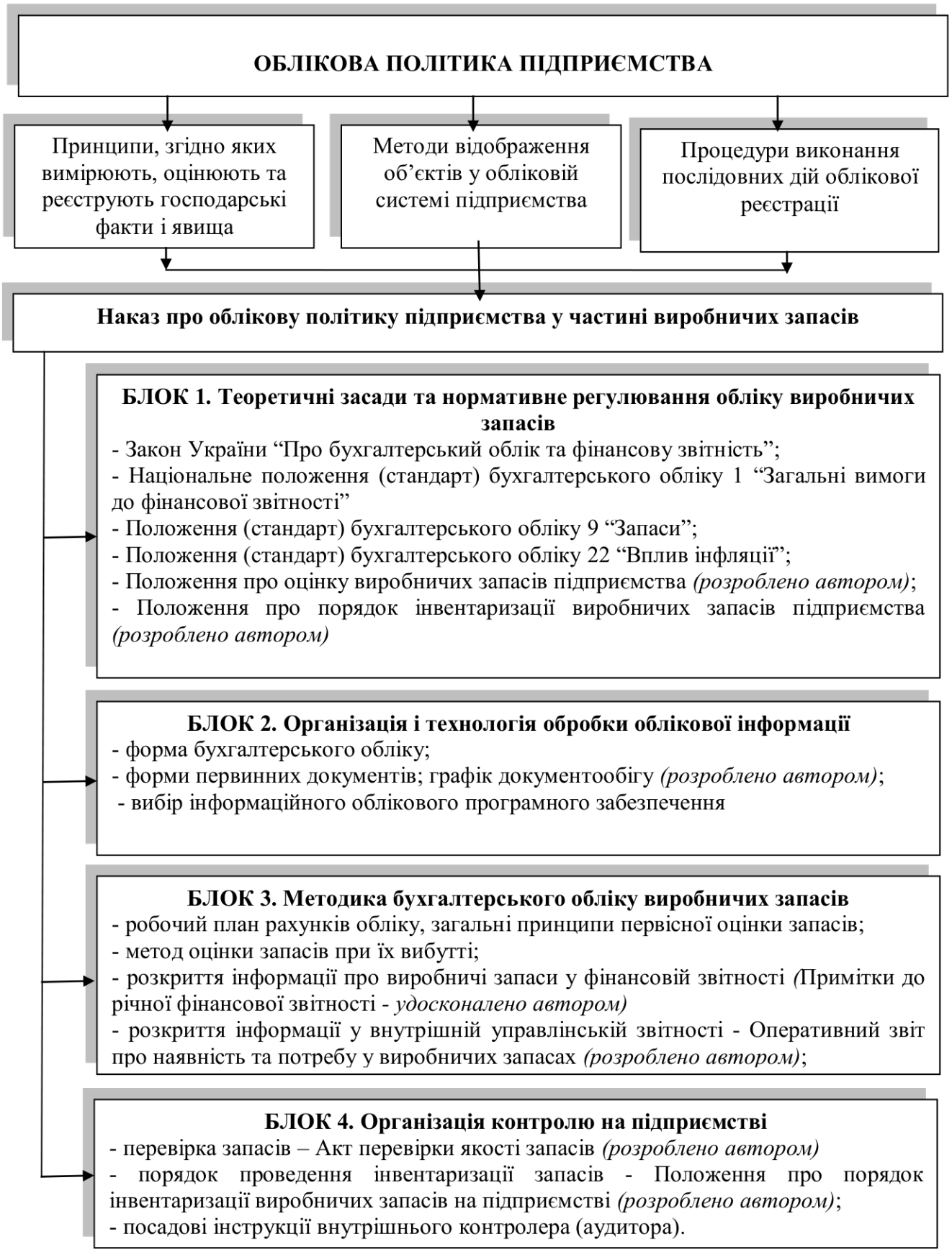

Рис. 3.4. Структура облікової політики підприємства щодо організації обліку виробничих запасів

Джерело: узагальнено автором

Робочий план рахунків містить інформацію про перелік рахунків, що використовуються підприємствами у більш деталізованому вигляді порівняно з тим, що наводиться у Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Формуючи робочий план рахунків, бухгалтер керується практичними потребами підприємства, тому використовує лише рахунки та субрахунки, необхідні для відображення господарської діяльності. Побудова робочого плану рахунків залежить від низки факторів: мети формування інформації; обсягу інформації, заданого її користувачем; характеру та напрямків аналізу отриманої інформації.

4. Блок " Організація контролю на підприємстві " передбачає:

– формування графіка документообороту (додаток С);

– порядок і періодичність проведення інвентаризації виробничих запасів, що регулюється внутрішнім Положенням про порядок інвентаризації виробничих запасів підприємства (Додаток Т);

– посадові інструкції внутрішнього контролера (аудитора).

Під час інвентаризації виробничих запасів перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан, відповідність критеріям визнання й оцінка. При цьому забезпечуються:

– виявлення фактичної наявності виробничих запасів та перевірка повноти відображення їх у первинних документах;

– встановлення лишку або нестачі виробничих запасів шляхом зіставлення фактичної їх наявності з даними бухгалтерського обліку;

– виявлення виробничих запасів, які частково втратили свою первісну якість та споживчу властивість, застарілих, а також виробничих запасів, що не використовуються;

– виявлення виробничих запасів, які не відповідають критеріям визнання.

Проведення інвентаризації забезпечує одержання повної та неупередженої інформації про наявність і стан виробничих запасів.

Висновок до розділу 3.

У висновку слід відзначити, що інтегроване управління матеріальними ресурсами має вагому роль у підвищенні якості координації функцій та ефективності процесів, спрямованих на оптимальне задоволення потреб виробництва матеріальними ресурсами. Впровадження такого підходу передбачає нове розуміння ринкових умов, пошук можливостей для збільшення прибутку, а також синергійний ефект від техніко-технологічної, методичної та економічної інтеграції.

Предметом інтеграції є різноманітні сфери та функції, що вимагає системного підходу та розширення обсягів інформації. Зокрема, пошук раціональних систем підтримки прийняття рішень стає актуальним завданням. Інтегроване управління слід розглядати як передумову гнучкого та стабільного розвитку підприємства, а його результативність визначається синергічністю системи інтегрованого управління, здатністю протидіяти негативному впливу зовнішнього середовища та відновлювати баланс.

Успішна реалізація інтегрованого управління вимагає науково-методичного підходу для забезпечення синергії та збалансованого стану в умовах незбалансованості цілей та методів досягнення їх на підприємстві. Загалом, відзначаючи важливість інтегрованого управління матеріальними ресурсами, слід підкреслити його роль у забезпеченні стійкого розвитку підприємства в умовах сучасного бізнес-середовища.

Під час аналізу забезпеченості та використання матеріальних ресурсів важливо розглядати аспекти, такі як відповідність плану постачання, організаційні форми постачання, виконання плану поставок, ефективність використання ресурсів, використання відходів виробництва та інші. Орієнтація на довгострокові договори та установлення прямих зв'язків з постачальниками можуть сприяти покращенню забезпечення матеріальними ресурсами та зниженню витрат, що пов'язані із посередниками. Це важливий крок у досягненні оптимальних умов постачання та забезпеченні стійкості виробничих процесів.

РОЗДІЛ 4
ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ТА НАУКОВО-ДОСЛІДЖНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

4.1. Методика організації і проведення самостійної та науково дослідної роботи студентів

Організація самостійної роботи у вищому навчальному закладі значною мірою залежить від результатів навчання студентів та їхньої спрямованості на подальшу практичну діяльність. Розглядаючи поняття самостійної роботи студентів отримуємо результат, а це дуже широке поняття, його по різному тлумачать та намагаються знайти різні підходи для вирішення, що і обумовлено відмінностями в розумінні сутності цього поняття. Дуже часто самостійну роботу студентів розглядають, як окремий вид навчальної діяльності, яку проводять одночасно з лабораторними, практичними, семінарськими та лекційними заняттями. Основною суттю вважають обов'язковість заняття у спеціально відведений час. Причому робота повинна бути виконана самостійно, але за контролем викладача. Самостійну роботу студентів вважають основним методом засвоєння знань. Вважаючи, що вона охоплює пізнавальну діяльність, яку отримує студент під самостійно – позааудиторно, але й під час лекцій, лабораторних, практичних, семінарських заняттях, іспитах, виконаннях дипломних і курсових робіт тощо.

Сучасних технологій самостійної роботи студентів на сьогодні є дуже багато. Різноманітні дослідження в цьому напрямку намагалися їх систематизувати та класифікувати. В більшості випадків, дослідники намагаються спиратися на закордонний досвід, де самостійній підготовці приділяється дуже велика увага. Так Д.Журавель, В. Журавель у своїх роботах доводять ефективність та переваги інтерактивних форм навчання. Н.Суворова виокремлює найбільш відомі на Заході, в Росії та Україні форми групової роботи: «велике коло», «вертуш ка», «акваріум», «мозковий штурм», «дебати».

Л. Півень додає до названих «розігрування ситуацій», «коло ідей», «займи власну позицію» тощо. Також важливим фактором є попередня підготовка майбутніх фахівців ще до початку їхнього навчання у вищому навчальному закладі. До такого висновку прийшли А.Бондар та О. Новік у своїй роботі про «Формування і розвиток інноваційних методів профорієнтаційної роботи у вищому навчальному закладі».

В сучасних умовах при переході вищої школи на дворівневу систему освіти складається нова концепція характеру освіти. Мета навчального процесу полягає не тільки в передачі знань і умінь від викладача до студента, здатності студентів до постійної самоосвіти, прагнення до поповнення і оновлення знань, до творчого використання їх на практиці, в сферах майбутньої професійної діяльності. Таким чином, самостійна робота студентів повинна стати пріоритетним і ефективним видом навчання, заснованим на самостійному формуванні бази знань і покликаним допомогти студентам зрозуміти те, що їм необхідно для професійної діяльності. Але щоб бути такою, самостійна робота студентів повинна йти під постійним керівництвом викладача. Викладач повинен розпланувати самостійну роботу, в тому числі домашню, по тижнях, забезпечити студентів посильними завданнями і ввести систему контролю за виконанням цих завдань. Одночасно повинні бути введені поточні консультації, що проводяться обов'- язково з ініціативи викладача. Тим самим буде організована система, яка змушує студентів працювати, передекзаменаційний штурм при цьому стає непотрібним.

У зарубіжних університетах співвідношення годин аудиторної і самостійної навчальної навантаження коливається від 1:2 до 1:3 в бік збільшення самостійної роботи, тобто пріоритетною стає організація самостійної роботи студентів як основи для вільного володіння випускниками спеціальністю, для їх соціальної і професійної мобільності. У нашій країні державні освітні стандарти вищої професійного освіти передбачають тільки загальну трудомісткість освоєння дисципліни (дидактичних одиниць) і

нормують частку самостійної роботи студентів не менше 50% від цієї трудомісткості.

В найближчій перспективі аудиторне навантаження скоротиться до 1/3 від загальної трудомісткості дисциплін. Попередньо вимагається планування всіх видів самостійної роботи з дисциплін навчального плану (зміст розділів, їх трудомісткість, час вивчення і контролю, розробка навчально-методичних комплексів), встановлення трудовитрат викладача на управління і контроль самостійною роботою студентів.

Самостійна робота студентів (СРС) особливим чином організована цілеспрямована діяльність викладачів і студентів, заснована на усвідомленні індивідуально-групової пізнавальної активності по системному освоєння особистістно та професійно значущих знань, умінь і навичок, способів їх отримання та подання. При цьому центр ваги переноситься на самостійне навчання. СРС включає в себе її проектування, вибір технології реалізації, організацію і контроль і повинна знизити аудиторне навантаження викладачів і студентів.

В СРС розрізняють два рівня: керована викладачем і власне самостійна робота. Перший рівень СРС відрізняється власне самостійною роботою студентів. Його можливо розглядати, з одного боку, як форму навчання і вид самостійної навчальної роботи, що здійснюються без особистого втручання викладача, а з іншого - як один з напрямків залучення студентів в самостійну пізнавальну діяльність, засіб формування методів її організації.

Як бачимо, СРС має не одне значення: це форми і методи навчання, це спеціальні завдання, призначені для самостійного виконання студентами; це робота учнів, яка протікає в процесі навчання без безпосередньої участі викладача. Основними ознаками самостійної роботи студентів є: наявність спеціально організованої діяльності студентів; наявність технології процесу навчання і результатів діяльності. Однак реалізація цих ознак на практиці, в навчальному процесі, не гарантує ефективну її організацію і результативність.

Діяльність тоді результативна, коли вона інструментально (технологічно) забезпечена. При організації власне самостійної роботи студентів роль викладача більш пасивна. Вона зводиться, в кращому випадку, до вибору теми, визначення цілей і завдань, пізнання навчально-методичної літератури та форм представлення результатів роботи для оцінки.

Тому зміст самостійної роботи носить двосторонній характер:

• з одного боку, це спосіб діяльності студентів у всіх організаційних формах навчальних занять і в позааудиторний час, коли вони самостійно вивчають матеріал, визначений змістом навчальної програми;

• з іншого - це вся сукупність навчальних завдань, які повинні виконати студенти під час навчання в університеті: перевести, наприклад, певну кількість сторінок іноземного тексту, підготувати творче повідомлення з будь-якої проблеми, написати реферат, контрольну чи курсову роботу і т .п. Існує перелік видів і форм самостійної роботи студентів (СРС), починаючи з найпростіших, таких як доповідь, реферат, контрольна робота, і закінчуючи все більш і більш складними видами: курсова, дипломна робота, наукова стаття і т.д. Кожна з них - це науково-прикладне дослідження, спрямоване на творче осмислення відповідної наукової літератури.

В залежності від місця і часу проведення, характеру керування з боку викладача і способу контролювання результатів СРС поділяють на такі види і напрямки:

- самостійна робота під час основних аудиторних занять;

- позааудиторна СРС навчального характеру (вивчення окремих розділів або тем, теоретичного матеріалу по на вчальній літературі і комп'ютерним навчальним програмам, підготовка до практичних, лабораторних і семінарських занять, переклад іншомовних текстів, самоконтроль рівня знань, а також підготовка до здачі іспитів або заліків);

- позааудиторна самостійна робота при виконанні письмових завдань творчого характеру (виконання домашніх розрахунково-графічних завдань, рефератів і т.д.).

Напрямки самостійної роботи студентів:

1. Репродуктивна самостійна робота - самостійне прочитання, перегляд і конспектування літератури з навчальної дисципліни, прослуховування лекцій, магнітофонних записів, заучування, переказ, запам'ятовування, повторення навчального матеріалу та ін.

2. Продуктивна самостійна робота - пізнавально-пошукова самостійна робота з підготовкою повідомлень, доповідей, виступів на семінарських і практичних заняттях, підбір літератури з навчальної проблеми, написання контрольної, курсової роботи і ін. Творча самостійна робота - написання рефератів, наукових статей, участь в науково-дослідній роботі, підготування дипломної роботи, виконання спеціальних творчих завдань та ін.

Найбільше поширеними і ефективними самостійними навчальними роботами (СНР) є:

• робота з літературою - книгою: а) робота з текстовим та графічним матеріалом у відповідних джерелах; б) робота з першоджерелами та науково-популярною літературою, довідниками та фіксування прочитаного у вигляді реферування;

• вирішення різних практичних, лабораторних завдань та виконання контрольних робіт;

• підготування наукових доповідей;

• виконання різноманітних групових та індивідуальних;

• виконання спостереження та дослідження у домашніх умовах.

За своєю суттю СРС є дуже активною розумовою діяльністю студента, яка пов’язана з виконанням визначеного навчального завдання. Існування індивідуального навчального завдання та установки на його виконання вважаються характерними ознаками виконання самостійної роботи студентів.

Роботу, яку необхідно виконувати студенту в навчальній діяльності, відноситься до таких сфер:

- засвоєння матеріалу теми, яка розглядається на лекції (робота з конспектом лекції, рекомендованою навчальною літературою);

- ведення конспекту з відповідної програми навчальної дисципліни;

- розв'язування складних виробничих задач, проведення дослідів та експериментів тощо; - підготування рефератів, індивідуальних контрольних робіт, виступів з доповідями на занятті;

- підготування бакалаврських та магістерських курсових і дипломних робіт. Всі ці заходи та елементи навчального процесу є невід'ємною складовою самостійної роботи, тому що саме студенти можуть здійснювати їх індивідуально та в позааудиторний період часу.

Методика та організація СРС повинні бути підпорядковані певним нормам та вимогам:

1) розвиток мотиваційної складової у студентів. Головною умовою будь-якої діяльності є внутрішнє налаштування тобто готовність до визначеної активності, виникнення якої обов'язково залежить від присутності в людини потреби та від тієї ситуації у вирішенні цієї потреби. Це дуже значно впливає на результати і характер діяльності студентів, може сприяти підвищенню ефективності дій, відбувається активізація мислення та пам'яті, робить увагу зосередженою і спрямованою на сам об'єкт дослідження. В цьому випадку тільки студент може виробити в собі внутрішню потребу в безперервній СРС;

2) безперервність та систематичність. На засвоєння знань негативно впливає тривала перерва у роботі з різноманітним навчальним матеріалом. Інколи це може спричинити втрату логічного зв'язку з попередньо вивченим матеріалом. Якщо самостійна робота студента буде несистематична, це унеможливить досягнення відповідних результатів. Тому студенту необхідно звикнути постійно працювати над навчальним матеріалом, в жодному випадку не пропускати з поля зору всі дисципліни, а також вміло поєднувати їх вивчення;

3) послідовність у роботі. Цей пункт означає, що студент повинен мати чітку упорядкованість та послідовність етапів у своїй роботі. Якщо повністю не закінчив вивчення одного матеріалу, не можна братися за вивченні іншого, потім треба братися за наступну.

Розпорошеність та відсутність системності читання дають лише поверхневі знання та роблять неможливим необхідне запам'ятовування прочитаного матеріалу. Під час ознайомлення з конспектом лекцій або монографією, навчальним посібником та підручником, необхідно повністю розібратися з усім матеріалом, щоб не залишилось нічого нез'ясованого.

Студент не зможе надалі повноцінно засвоїти існуючий навчальний матеріал, якщо не розбереться хоча б в одному елементі міркувань автора; 1) чітке планування СРС та раціональне використання свого часу. Розробка чіткого плану надасть можливість раціонально структурувати самостійну роботу та сконцентруватися на найважливіших питаннях; 2) виконання відповідних методів, прийомів і способів у роботі. Велика кількість студентів неправильно працюють з книгою: читаючи текст вони відразу починають його занотовувати, намагаються запам'ятовувати те, що було прочитане.

За рахунок такого підходу може бути проігноровано важливі елементи СРС - глибоке розуміння прочитаного матеріалу. Саме це призводить до поверхового засвоювання, студентам на практиці складно у повній мірі використати отримані теоретичні знання. І тому в них формується звичка, яка негативно впливає на підсумковий результати навчання - вони починають не думати, а намагаються запам'ятати; 3) керівництво та контроль з боку викладача. Базовими формами керівництва СРС є визначення вимог до вивчення відповідних навчальних дис циплін; своєчасне орієнтування студентів у відповідній літературі; своєчасне проведення індивідуальних та групових консультацій; при необхідності організовувати спеціальні заняття для вивчення навчальної літератури, пояснення прийомів конспектування; підготування відповідної навчальнометодичної літератури, посібників, практикумів тощо. До головних завдань вищої школи належить виховання у студентів навичок до самостійної роботи з відповідним навчальним матеріалом, навчально-методичною і науковою літературою. Тому що разом із цим студенти зможуть виховати в собі самоорганізованість, систематичність,

діловий спосіб ведення справ, максимальна зосередженість, без цих навичок неможливо обійтися в обраній професійній діяльності.

Дуже важливе значення для СРС має раціональне планування своєї роботи, особливо, якщо навчальне навантаження велике і присутній ефект дефіциту часу. Звичайно, досягнення всього цього можливе лише при дотриманні студентом таких передумов:

1. Вміння своєчасно відрізняти першочергове від другорядночергового в своїй самостійній роботі. Насамперед йому потрібно зосередити свої зусилля на вивченні головного матеріалу та відповідно до цього спланувати свій час.

2. Необхідно зосередити всю увагу на навчанні та сконцентрувати свої моральні і фізичні сили.

3. Бути цілеспрямованим, точно та раціонально виконувати завдання СРС.

Таким чином, основними умовами успішності самостійної роботи студентів є: вмотивованість, чітка постановка пізнавальних завдань; знання способів їх виконання (алгоритмів, методів), введення критеріїв оцінки якості знань, видів і форм контролю (контрольні роботи, семінари, колоквіуми, заліки та ін.); якісне дидактичне і методичне забезпечення (робочі зошити, методичні розробки, довідники, словники, енциклопедії, комп'ютерна підтримка з різних галузей знань і ін.); наявність спеціалізованих приміщень для роботи, в т.ч. індивідуальної; створення вільного дня роботи в бібліотеці, забезпечення освітніх установ сучасними інформаційними і комунікаційними засобами; вміння студентів працювати з основними джерелами інформації.

4.2. Розробка методичних рекомендацій до практичних завдань та самостійної роботи з дисципліни «Податкова система»

Опанування навчальної дисципліни "Податкова система" передбачає активну участь студентів у практичних і семінарських заняттях.

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації, активність у дискусії, вміння формулювати свою позицію тощо. Набрані студентом бали враховуються у процесі накопичення підсумкових балів із навчальної дисципліни.

Практичне заняття – це форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їхнього практичного застосування шляхом виконання студентом завдань. Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння теоретичними положеннями, наборі завдань різного рівня складності для вирішення їх на занятті.

Навчальний час, відведений для практичних занять студентів денної форми навчання, визначено навчальним планом.

У ході виконання практичних завдань студент має опанувати вміння та навички щодо визначення суми податкових платежів та складання податкової звітності.

У процесі виконання практичних завдань студент:

– вивчає основні законодавчі та нормативно-правові акти з питань оподаткування;

– ознайомлюється з рекомендованою літературою;

– опановує основні категорії навчальної дисципліни;

– виконує практичні завдання щодо розрахунку суми податків;

– вирішує ситуаційні завдання на основі норм Податкового кодексу України;

– здійснює пошук (підбір) й огляд літературних джерел;

– здійснює підготовку до самостійних контрольних робіт та інших форм поточного контролю; систематизує вивчений матеріал з метою підготовки до складання екзамену.

Робочою програмою навчальної дисципліни передбачено такі види практичної роботи студентів у процесі занять: підготовка до семінарських і практичних занять, що полягає в опрацюванні лекційного матеріалу, підготовці доповідей і повідомлень за проблемною тематикою; підготовка до поточного та підсумкового контролю за знаннями, що полягає в опрацюванні контрольних питань, вирішенні завдань з урахуванням методичних рекомендацій; самостійне опрацювання теоретичного матеріалу за темами; виконання практичних завдань з урахуванням методичних рекомендацій.

Окрім того, деякі питання навчальної дисципліни студенти мають опановувати самостійно.

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання студенти виконують самостійно під методичним керівництвом викладача. Мета СРС – засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації.

У ході самостійної роботи студент має стати активним учасником навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними та практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, нести відповідальність за якість власної професійної підготовки. СРС містить:

– опрацювання лекційного матеріалу; опрацювання рекомендованої літератури, термінів та понять за темами навчальної дисципліни;

– підготовку до практичних і семінарських занять;

– підготовку до виступу на семінарських заняттях;

– поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань;

– пошук (підбір) та огляд літературних джерел на задану проблематику навчальної дисципліни; підготовку до контрольних робіт та інших форм контролю;

– систематизацію вивченого матеріалу з метою підготовки до екзамену.

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів із спеціальною економічною літературою, нормативно-правовими актами з питань податкового обліку, статистичними матеріалами. Робочою програмою навчальної дисципліни передбачено такі види самостійної роботи: підготовку до семінарських і практичних занять, що полягає в опрацюванні лекційного матеріалу, підготовці доповідей за проблемною тематикою; підготовку до поточного та підсумкового контролю за знаннями, що полягає у вирішенні ситуаційних і розрахункових завдань з урахуванням методичних рекомендацій; самостійне виконання практичних завдань з урахуванням методичних рекомендацій.

Тема 1. Сутність та види податків

Мета проведення семінарського заняття та самостійної роботи студентів – вивчення сутності й ознак податків і зборів, з'ясування їхньої ролі у формуванні дохідної частини бюджету держави, ознайомлення з історією становлення і розвитку податків, дослідження функцій та елементів податків, аналіз класифікації податків за різними ознаками.

Компетентності, якими мають оволодіти студенти після вивчення теми: знати сутність та ознаки податків та зборів; узагальнювати історичні аспекти виникнення та розвитку податків; характеризувати функції податків; знати елементи податків; формулювати підходи до класифікації податків.

Питання для підготовки до семінарського заняття за темою 1

1. Обґрунтуйте сутність податку.

2. Назвіть характерні ознаки податку.

3. Обґрунтуйте, за якими класифікаційними ознаками розмежовують поняття "податок" і "збір".

4. Назвіть основні етапи еволюції податків.

5. Обґрунтуйте сутність фіскальної функції податків.

6. Поясніть, у чому полягає сутність регулюючої функції податків.

7. Обґрунтуйте сутність об'єкта та бази оподаткування.

8. Наведіть визначення податкових ставок, назвіть їх види.

Питання для самостійного опрацювання за темою 1

1. Охарактеризуйте зарубіжний досвід побудови податкової системи.

2. Назвіть види податків залежно від способу справляння.

Перелік тестових завдань для семінарських занять та самостійного вирішення за темою 1

1. Податковий кодекс України визначає податок як:

а) обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, який справляють з платників податку;

б) обов'язковий платіж, який справляють з платників за умови конкретного еквівалентного обміну між ними та державою;

в) плата, яку стягують з юридичних і фізичних осіб за здійснення в їхніх інтересах державними органами певних дій;

г) платіж у грошовій формі.

2. Визначальною ознакою податків є те, що вони:

а) сплачуються у зв'язку з отриманою послугою (послугами);

б) справляються на умовах безповоротності;

в) необхідні для фінансування визначених дій;

г) в основному формують цільові фонди.

3. Яка з ознак не властива податкам:

а) без чіткого цільового напряму;

б) є платежами безумовного характеру;

в) мають цільовий характер;

г) мають безоплатний характер.

4. Формування за допомогою податків фінансових ресурсів держави є проявом:

а) економічної функції податків;

б) перерозподільчої функції податків;

в) регулюючої функції податків;

г) фіскальної функції податків.

5. Підвищення загального рівня податкових ставок є проявом:

а) економічної функції податків;

б) перерозподільчої функції податків;

в) регулюючої функції податків;

г) фіскальної функції податків.

6. Підвищення податкових ставок екологічного податку є проявом:

а) фіскальної функції податків;

б) перерозподільчої підфункції податків;

в) стимулюючої підфункції податків;

г) стримуючої підфункції податків.

7. Розмір податкових нарахувань на одиницю вимірювання бази оподаткування – це:

а) база оподаткування;

б) одиниця оподаткування;

в) ставка податку;

г) об'єкт оподаткування.

8. Конкретні вартісні, фізичні або інші характеристики певного об'єкта оподаткування – це:

а) база оподаткування;

б) ставка податку;

в) об'єкт оподаткування.

Перелік ситуаційних завдань для вирішення на семінарському занятті та самостійного опрацювання за темою 1

1. Органи місцевого самоврядування встановили в одному з регіонів України ставку податку на додану вартість в розмірі 15 %. Наскільки правомірно вчинили органи місцевого самоврядування? Відповідь обґрунтуйте посиланням на статтю Податкового кодексу України.

2. Платник акцизного податку подав податкову декларацію за червень 2022 року 20 липня 2022 року. Наскільки правомірно вчинив платник податку? Відповідь обґрунтуйте посиланням на статтю Податкового кодексу України. 3. Платник екологічного податку сплатив 4 травня 2022 року податкові зобов'язання за декларацією за перший квартал 2022 року. Наскільки правомірно вчинив платник податку? Відповідь обґрунтуйте посиланням на статтю Податкового кодексу України.

Приклад вирішення ситуаційного завдання за темою 1

Ситуаційне завдання. Громадянин подав до контролюючого органу декларацію про майновий стан та доходи за 2021 рік 15 травня 2022 року. Наскільки правомірно вчинив платник податку? Відповідь обґрунтуйте посиланням на статтю Податкового кодексу України.

Приклад відповіді. Згідно з п. 46.1 Податкового кодексу України податкова декларація, розрахунок, звіт – документ, що подається платником податків контролюючим органам у строки, встановлені законом, на підставі якого здійснюється нарахування та/або сплата грошового зобов'язання, у тому числі податкового зобов'язання або відображаються обсяги операції, доходів, щодо яких податковим та митним законодавством передбачено звільнення платника податку від обов'язку нарахування і сплати податку і збору, чи документ, що свідчить про суми доходу, нарахованого на користь платників податків – фізичних осіб, суми утриманого та/або сплаченого податку, а також суми нарахованого єдиного внеску. У пп. 49.18.4 Податкового кодексу України зазначено, що фізичніособи громадяни мають подавати декларацію про майновий стан та доходи не пізніше 1 травня року, що настає за звітним. Таким чином, платник податку порушив термін подання податкової декларації. Тому дії платника податків є неправомірними.

Висновок до розділу 4.

У висновку слід відзначити, що ефективність організації самостійної роботи студентів у вищому навчальному закладі має суттєвий вплив на їхні результати навчання та готовність до подальшої практичної діяльності. Поняття самостійної роботи є вкрай широким і різноманітним, що визначається різними підходами та тлумаченнями його сутності.

Самостійна робота часто розглядається як окремий вид навчальної діяльності, проведення якої відбувається паралельно з іншими формами навчання. Це вимагає від студентів виконання завдань самостійно, однак під контролем викладача та відведеного для цього часу. Інтерпретуючи самостійну роботу як обов'язковий елемент навчання, де основним методом засвоєння знань є саме цей вид діяльності, важливо враховувати, що вона охоплює не лише позааудиторну роботу, а й взаємодію студента з іншими формами навчання, такими як лекції, лабораторні, практичні та семінарські заняття, іспити, а також виконання дипломних і курсових робіт.

Отже, усвідомлення комплексності та різноманітності самостійної роботи студентів є важливим кроком для вдосконалення навчального процесу та формування високої академічної та професійної підготовки майбутніх фахівців.

Спеціально розроблені завдання дозволяють студентам застосовувати теоретичні знання на практиці, а також розвивають їхні навички роботи з нормативно-правовими актами, обліком та аналізом податкових обов'язків підприємств.Рекомендації, надані в методичних матеріалах, стимулюють активну участь студентів у власному навчанні, сприяють їхньому самостійному мисл енню та розвитку критичного підходу до вирішення завдань в галузі податкового регулювання. Такий підхід сприяє глибокому розумінню студентами проблем та аспектів податкової системи, що є важливим для їхньої успішної адаптації у сфері фінансів та оподаткування після закінчення навчання.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

В умовах розвитку сучасної ринкової економіки та обмеженості ресурсів нашої планети одним з найактуальніших питань постає питання забезпеченості підприємств матеріальними активами та їх ефективного використання для отримання максимальної віддачі та економічного ефекту від кожної одиниці цих матеріалів. Так як конкуренція на ринку є дуже жорсткою, ефективно проведений аналіз та правильно визначена стратегія мають неабияке значення для зростання та процвітання будь-якого підприємства. За результатами написання дипломної роботи можна зробити такі висновки та внести слідуючі пропозиції.

1. Активи - це ресурси, контрольовані компанією в результаті минулих подій, від яких компанія очікує отримання економічних вигід в майбутньому. З бухгалтерської точки зору та по відношенню до фінансової звітності матеріальні активи можуть бути в складі необоротних та оборотних активів. Що стосується необоротних активів, то до матеріальних необоротних активів належать основні засоби та інші необоротні матеріальні активи. До матеріальних оборотних активів належать виробничі запаси, малоцінні швидкозношувані предмети, готова продукція та товари. Класифікація матеріальних ресурсів може здійснюватися за такими критеріями: за способом використання та призначенням; за роллю у виробничому процесі; за місцезнаходженням; за технічними ознаками.

Контроль за надходженням та використанням матеріальних активів може бути як зовнішнім (державний контроль, незалежний аудит), так і внутрішнім (внутрішньогосподарський контроль, внутрішній аудит).

Внутрішній контроль включає в себе не тільки процес перевірки функціонування суб'єкта господарювання, а й надання пропозицій керівництву підприємства щодо економного та ефективного використання всіх видів ресурсів, розробку шляхів вибору оптимальних управлінських рішень, спрямованих на покращення результатів бізнесу. Це пов'язано з тим, що

система внутрішнього контролю (суб'єкти контролю) операцій з матеріальними активами через механізм взаємодії демонструє керівництву сильні та слабкі сторони керування даними активами. Вирішення проблемних питань внутрішнього контролю операцій з матеріальними активами (законності, достовірності та доцільності) можна досягти за допомогою проведення його етапів: попереднього, поточного (оперативного), наступного (підсумкового) та перспективного.

Синтетичний облік наявності і руху запасів, як матеріальних оборотних активів ведеться на рахунку 20 "Виробничі запаси", 22 "МШП", 26 "Готова продукція", 27 "Продукція сільськогосподарського виробництва", 28 "Товари".

3. За результатами дослідження нами сформовано структуру облікової політики для досліджуваних підприємств та розроблено проект наказу про облікову політику щодо обліку виробничих запасів.

У структурі облікової політики підприємств щодо обліку виробничих запасів запропоновано наступні організаційні блоки:

1. Блок "Теоретичні засади та нормативне регулювання обліку виробничих запасів" передбачає систему нормативно-правових та внутрішніх регулюючих документів щодо їх облікового відображення: Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність"; Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси"; Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати"; Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 22 "Вплив інфляції"; Положення про оцінку виробничих запасів, Положення про порядок інвентаризації виробничих запасів на підприємстві.

2. Блок "Організація і технологія обробки облікової інформації" передбачає:

- вибір форми бухгалтерського обліку;

- перелік первинних документів, застосовуваних підприємством для документального оформлення наявності та руху виробничих запасів;

- форми внутрішньої управлінської звітності, у складі якої розроблено Оперативний звіт про наявність та потребу у виробничих запасах;

- вибір інформаційного облікового програмного забезпечення.

3. Блок “Методика бухгалтерського обліку виробничих запасів” передбачає розробку робочого плану рахунків обліку; загальні принципи первісної оцінки виробничих запасів; вибір методу оцінки запасів при їх вибутті та порядок розкриття інформації про виробничі запаси у фінансовій звітності підприємства.

4. Блок “ Організація контролю на підприємстві ” передбачає:

– формування графіка документообороту;

– порядок і періодичність проведення інвентаризації виробничих запасів, що регулюється внутрішнім Положенням про порядок інвентаризації виробничих запасів підприємства;

– посадові інструкції внутрішнього контролера (аудитора).

Під час інвентаризації виробничих запасів перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан, відповідність критеріям визнання й оцінка. При цьому забезпечуються:

– виявлення фактичної наявності виробничих запасів та перевірка повноти відображення їх у первинних документах;

– встановлення лишку або нестачі виробничих запасів шляхом зіставлення фактичної їх наявності з даними бухгалтерського обліку;

– виявлення виробничих запасів, які частково втратили свою первісну якість та споживчу властивість, застарілих, а також виробничих запасів, що не використовуються;

– виявлення виробничих запасів, які не відповідають критеріям визнання.

Проведення інвентаризації дозволяє вчасно й ефективно вирішити низку проблемних питань у діяльності підприємств та забезпечує одержання повної та неупередженої інформації про наявність і стан виробничих запасів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Балабанець А. В. Інтегроване управління маркетинговою взаємодією: імперативи, методологія, механізми: монографія / А.В. Балабанець; ДонНУЕТ ім. М. Тугана-Барановського. - Д., 2010. - 508 с.

2. Баландіна І. С. Принципи та критерії оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів / І. С. Баландіна // Економічний простір. - 2014. - № 90. - С. 69-76

3. Бесараб Д. А. Проблеми управління матеріальними ресурсами підприємств в умовах євроінтеграції України / Д. А. Бесараб // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2016. - Вип. 6(1). - С. 81-84

4. Боднар О. В. Напрями розвитку методики аналізу формування і використання матеріальних ресурсів у виробництві / О. В. Боднар // Управління розвитком. - 2014. - № 6. - С. 111-113

5. Болтянська Н. І. Екологічна безпека виробництва і витрати матеріальних і енергетичних ресурсів для отримання сільськогосподарської продукції / Н. І. Болтянська, О. В. Болтянський // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Техніка та енергетика АПК. - 2015. - Вип. 212(1). - С. 275-283

6. Болюх М.А. Економічний аналіз: навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток та ін..; за ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К.: КНЕУ, 2003. – 556 с.

7. Бубела А. В. Моделювання раціонального використання матеріальних ресурсів / А. В. Бубела // Вісник Національного транспортного університету. - 2011. - № 24(2). - С. 113-117

8. Бурко К.В. Управлінський облік продукції буряківництва в умовах розвитку інноваційного виробництва / К.В. Бурко // Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. - 2019. - №3. - С. 156-171

9. Власенко Ю.Г. Матеріально-технічні ресурси сільськогосподарських підприємств та ефективність їх використання / Ю.Г. Власенко // Економіка.

Фінанси. Право. - 2015. - № 3(1). - С. 27-31

10. Войтко С. В. Фактори ефективного використання енергетичних та матеріально-технічних ресурсів на підприємстві / С. В. Войтко // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Серія : Технічний прогрес та ефективність виробництва. - 2014. - № 65. - С. 130-137

11. Воронцова І.І. Економічний та обліковий підходи до трактування сутності категорії матеріальні ресурси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vuzlib.com.ua/articles/book/3059-Ekonom%D1%96chnijj_ta_obl%D1%96kovijj_/1.html

12. Вяткіна Т. Г. Сценарний підхід до визначення ефективності стратегічного управління матеріальними ресурсами сільськогосподарських підприємств / Т. Г. Вяткіна // Бізнес Інформ. - 2014. - № 6. - С. 168-174

13. Вяткіна Т. Г. Формування системи забезпечення матеріальними ресурсами регіональних птахівничих комплексів / Т. Г. Вяткіна. // Ефективна економіка. - 2014. - № 9

14. Георгіаді Н.Г. Інтегрованість системи управління машинобудівними підприємствами: складові елементи і взаємозв’язки між ними / Н. Г. Георгіаді, С. В. Князь // Проблеми економіки та управління. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». — Львів. - 2008. - № 611. - С. 135-141

15. Голомб В. В. Шляхи підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів на малому підприємстві / В. В. Голомб, М. А. Попов // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2017. - Вип. 5(2). - С. 15-17

16. Гончарук І.В., Браніцький Ю.Ю., Томашук І.В. Основні аспекти ефективного формування і використання ресурсного потенціалу у сільськогосподарських підприємствах (на прикладі Уладово-Люлинецької ДСС ІБК НААН України» / І.В. Гончарук, Ю.Ю. Браніцький, І.В. Томашук // Економіка. фінанси. менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. №10(26). С.54-68

17. Гордієнко Д.Д. Економічний тлумачний словник. [Понятійна база

законодавства України у сфері економіки (Вид. 2-е, перероб. і доп.)] / Д.Д. Гордієнко. – К.: КНТ, 2007. – 360 с.

18. Григорців М. В. Напрями підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємстві / М. В. Григорців, А. О. Фоменко // Формування ринкових відносин в Україні. - 2016. - № 6. - С. 88-91

19. Гринчук Ю. С. Особливості складу та структури матеріально-технічних ресурсів аграрного виробництва / Ю. С. Гринчук // Інвестиції: практика та досвід. - 2013. - № 10. - С. 71-74

20. Данченко М. І. Визначення усереднених показників витрат матеріальних ресурсів у розрахунку на одиницю виміру функціонального призначення / М. І. Данченко, О. М. Галінський, І. В. Вахович, Н. М. Вакуленко, Ю. В. Ячменьова // Будівельне виробництво. - 2010. - № 52. - С. 24-26

21. Дзядикевич Ю. В. Внутрішньогосподарський контроль використання матеріальних ресурсів на підприємствах целюлозно-паперової промисловості / Ю. В. Дзядикевич, І. В. Любезна, Р. І. Розум // Інноваційна економіка. - 2015. - № 2. - С. 57-62

22. Дідоренко Т. В. Сутність і класифікація матеріально-технічних ресурсів на сільськогосподарських підприємствах за їх призначенням та роллю в процесі виробництва / Т. В. Дідоренко // Український журнал прикладної економіки. - 2016. - Т. 1, № 1. - С. 92-99

23. Збиранник О.М. Конкурентоспроможність як ключова економічна категорія ринкової системи / О.М. Збиранник // Вісник кременчуцького Національного університету імені Михайла Остроградського. Серія «Економічні науки». – Кременчук: КрНУ, 2014. – Випуск 1(3). – С. 75-82.

24. Здирко Н.Г. Адаптація міжнародних стандартів фінансової звітності в сільськогосподарському виробництві / Н.Г. Здирко // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2016. - №12. – С. 92-100

25. Зінченко А. С. Напрями розвитку методик аналізу формування та використання матеріальних ресурсів у виробництві / А. С. Зінченко //

Управління розвитком. - 2013. - № 12. - С. 61-63

26. Іванченко И. О. Аналіз сучасних систем та методів ефективного управління матеріальними ресурсами / И. О. Іванченко, С. Л. Кучер, С. В. Кудрява // Проблеми системного підходу в економіці. - 2015. - Вип. 51. - С. 55-59

27. Іванюта П.В. Управління ресурсами і витратами / П.В. Іванюта, О.П. Лугівська: [Навч. посіб. 2-ге вид. / За ред. Д.е.н., проф. Іванюти С.М.]. – К.: Центр навчальної літератури, 2011. – 320 с. 11. Касич А.О. Ресурсне забезпечення модернізаційних процесів в Україні: регіональний аспект / А.О. Касич // Бізнес Інформ. – 2016. – №2. – С.138–143

28. Кальченко А. Г. Логістика: підручник / А. Г. Кальченко. – К. : КНЕУ, 2003. – 284 с.

29. Касич А. О. Сучасні підходи до методики аналізу використання матеріальних ресурсів / А. О. Касич, Н. М. Яценко, Є. В. Калько. // Ефективна економіка. - 2016. - № 11

30. Клокар О. О. Економічна оцінка та підвищення ефективності відтворення грошових і матеріально-технічних ресурсів аграрного сектору економіки / О. О. Клокар // Формування ринкових відносин в Україні. - 2011. - № 8. - С. 79-81

31. Коваленко О. В. Потенціал матеріально-сировинних ресурсів у виробничих ланцюгах основних галузей харчової промисловості / О. В. Коваленко, Г. П. Лисенко // Продовольчі ресурси. - 2018. - № 11. - С. 62-79

32. Коваль Л.В. Облікова політика в управлінні підприємством // Ефективна економіка. 2019. - №5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7048

33. Коваль Л.В. Пацар О. Вплив методів оцінки виробничих запасів при їх вибутті на фінансовий результат сільськогосподарського підприємства // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки: збірник наукових праць. 2017. №1 (8). С.38-43

34. Ковальова О. В. Управління матеріальними ресурсами у системі економічної безпеки сільськогосподарських підприємств / О. В. Ковальова, С. І. Василішин // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2014. - Вип. 8(5). - С. 92-96

35. Ковальчук С. О. Управління запасами матеріальних ресурсів / С. О. Ковальчук // Вісник [Національного транспортного університету]. - 2010. - № 21(2). - С. 155-157

36. Колумбет О. П. Аналіз забезпеченості підприємств оборотними матеріальними ресурсами: стан та перспективи розвитку хлібопекарської галузі / О. П. Колумбет // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2017. - Т. 22, Вип. 11. - С. 224-229

37. Корнієнко І. Г. Організація аналізу матеріальних ресурсів в сучасних системах управління / І. Г. Корнієнко // Фінанси, облік і аудит. - 2012. - Вип. 19. - С. 294-302

38. Косарева Т. В. Організація логістичної діяльності підприємства із закупівлі матеріально-технічних ресурсів / Т. В. Косарева, М. В. Гудзь // Молодий вчений. - 2017. - № 6. - С. 453-457

39. Костенко О. М. Оптимізація планів експериментів в умовах обмежених матеріальних та часових ресурсів / О. М. Костенко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. - 2015. - № 3. - С. 124-131

40. Костюк В. О. Методика розрахунку впливу матеріальних ресурсів і ефективності їх використання на прибуток підприємства / В. О. Костюк // Комунальне господарство міст. Серія : Економічні науки. - 2019. - Вип. 2. - С. 43-46

41. Кривенко С. В. Сучасні підходи до розвитку рециклінгу вторинних матеріальних ресурсів в контексті "зеленої" індустрії / С. В. Кривенко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. : Економічні науки. - 2014. - № 4. - С. 83-89

42. Крохмаль С. С. Модель управління циклами відтворення матеріальних ресурсів на підприємстві / С. С. Крохмаль // Управління розвитком. - 2015. - №

3. - С. 96-101

43. Крохмаль С. С. Оцінка показників ефективності управління матеріальними ресурсами на підприємстві / С. С. Крохмаль // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2015. - № 4(1). - С. 47-53

44. Крохмаль С. С. Оцінка циклів відтворення матеріальних ресурсів на підприємстві / С. С. Крохмаль // Бізнес Інформ. - 2014. - № 5. - С. 297-302

45. Крохмаль С. С. Управління матеріальними ресурсами на промисловому підприємстві / С. С. Крохмаль // Бізнес Інформ. - 2012. - № 10. - С. 109-113

46. Купчак В. Р. Організаційно-економічний механізм ресурсозбереження на базі використання вторинних енергетичних і матеріальних регіональних ресурсів / В. Р. Купчак // Агросвіт. - 2015. - № 15. - С. 62-66

47. Кустріч Л. О. Особливості використання економічних і матеріальних ресурсів у сільському господарстві / Л. О. Кустріч // Бізнес Інформ. - 2017. - № 12. - С. 331-337

48. Лепетан І.М. Бухгалтерський облік активів підприємства: екологічний вектор // Агросвіт. – 2019. – № 12. – С 28-38

49. Лола Ю.Ю. Управління матеріальними ресурсами на підприємстві (логістичний та реінжиніринговий підхід) автореф. дис. на здобуттянаук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Ю.Ю. Лола; Харк. нац. економ. ун-т. – Харків, 2009. – 20 с

50. Любар О.О. Бухгалтерський облік як основне джерело інформації про прийняття управлінських рішень [Електронний ресурс] / О.О. Любар, Н.В. Ващілова, В.В. Домбровська // Економіка та суспільство. − 2019. – Випуск 20. – Режим доступу до журналу: http://economyandsociety.in.ua/

51. Мельник О. В. Організація доставки матеріальних ресурсів у транспортно-логістичному ланцюзі / О. В. Мельник, О. І. Горбенко, Ю. А. Мироненко. // Ефективна економіка. - 2017. - № 1. – С. 26-34

52. Микитюк П. П. Аналіз ефективності використання матеріально-

технічних ресурсів організацій / П. П. Микитюк, Т. М. Сорока // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2015. - № 2(2). - С. 23-26

53. Михайлов М. Г. Нормативна потреба в матеріально-технічних ресурсах як фактор основи формування бази підприємства / М. Г. Михайлов // Агросвіт. - 2017. - № 18. - С. 63-68

54. Михайлюк М. О. Систематизація методичних підходів до оцінювання матеріальних ресурсів на підприємствах / М. О. Михайлюк. // Ефективна економіка. - 2017. - № 3

55. Мірошниченко О. Ю. Управління матеріально-сировинними ресурсами на підприємствах вугільної промисловості / О. Ю. Мірошниченко, Л. Р. Шептій // Теоретичні та прикладні питання економіки. - 2018. - Вип. 2. - С. 124-134

56. Місевич М. А. Удосконалення матеріально-технічної бази як чинника забезпечення потенційної (ресурсної) конкурентоспроможності високотоварних сільськогосподарських підприємств / М. А. Місевич // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. - 2015. - № 2(2). - С. 37-46

57. Міщенко М. І. Логістичні моделі прогнозування потреби в матеріальних ресурсах підприємств / М. І. Міщенко // Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. Проблеми економіки транспорту. - 2015. - Вип. 9. - С. 40-44

58. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: у трьох томах. [Том 3 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп.ред.) та ін.] С.В. Мочерний. – К.: Академія, 2002. – Т. 3. – 952 с.

59. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник: у 2-х томах / [С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устенко, та ін.] / За ред. С.В. Мочерного. – Львів: Світ, 2005. – Т. 1. – 616 с.

60. Мулик Т.О. Інформаційно-організаційні засади аналізу основних

засобів в управлінні реальними інвестиціями /Т.О. Мулик, А.О.Цуркан// Науковий вісник Херсонського державного університету. – Вип.29, ч. 2. – 2018. - С. 173-177

61. Нападовська Л. В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці : моногр. / Л. В. Нападовська. - Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2000. - 224 с.

62. Окландер М. А. Логістична система підприємства: монографія / М. А. Окландер. – Одеса : Астропринт, 2004. – 312 с.

63. Олійник Є. В. Матеріальні ресурси: підходи до розуміння та визначення / Є. В. Олійник // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. - 2017. - Вип. 3(2). - С. 59-64

64. Основы логистики / Под ред. В.В. Щербакова. – СПб.: Питер, 2009. – 432 с.

65. П(С)БО 9 «Запаси»

66. Павленко І. Г. Логістичне управління закупівлями матеріально-технічних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах / І. Г. Павленко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. - 2011. - № 5. - С. 185-188

67. Пантелєєв В. П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація : моногр. / В. П. Пантелєєв. - К. : Інформ.-аналіт. агентство, 2008. - 491 с.

68. Пересветов Ю. В. Управление материальными ресурсами. Логические принципы / Ю.В. Пересветов. – М.: ГОУ «Учебно-методический центр по образованию на железнодорожном транспорте», 2007. – 128 с.

69. Плахтій Т.Ф. Аналіз підходів до удосконалення якісних характеристик облікової інформації. - Міжнародний науковий журнал «ІНТЕРНАУКА». - 2017. - № 3 (25). - 2 т. - С.136-143

70. Плахтій Т.Ф. Розвиток теорії і методології бухгалтерського обліку на основі якісного підходу: монографія. Житомир: ТОВ «БукДрук». - 2017. - 312 с.

71. Подолянчук О.А. Облікова політика підприємства – об’єкт чи джерело інформації аудиту / О.А. Подолянчук // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2015. - Вип. 7. - С. 855-859

72. Правдюк Н.Л.,Мулик Т.О., Мулик Я.І. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект: монографія. Вінниця.: ВНАУ, 2019. 243 с.

73. Правдюк Н.Л.,Правдюк М.В. Якість облікової інформації: сутність та методика оцінки. Облік і фінанси. № 2 (72). 2016. С.57-64.

74. Прохорова В. В. Актуальні тенденції управління матеріальними ресурсами підприємства / В. В. Прохорова, Л. Ф. Чумак, С. М. Лавро // Бізнес Інформ. - 2017. - № 2. - С. 210-214

75. Рзаєва Т.Г. Економічний аналіз: навчальний посібник. / Т.Г. Рзаєва. – Хмельницький: ХНУ, 2003. – 198 с.

76. Рибачук Н. В. Управління матеріальними ресурсами підприємства / Н. В. Рибачук, Т. О. Журко // Агросвіт. - 2014. - № 14. - С. 58-63

77. Розумна Н. В. Актуальні питання маркетингу закупівель, планування потреби матеріальних ресурсів промислового підприємства / Н. В. Розумна // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2011. - № 2. - С. 131-138

78. Саванчук Т. М. Динаміка зміни обсягів придбання та цін на ресурси матеріального забезпечення сільськогосподарських підприємств / Т. М. Саванчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2018. - Вип. 29(2). - С. 15-19

79. Сатир Л. М. Організаційні засади формування дилерської мережі по реалізації матеріально-технічних ресурсів для сільськогосподарських підприємств / Л. М. Сатир // Сталий розвиток економіки. - 2013. - № 1. - С. 106-109

80. Скриньковський Р. М. Діагностика використання трудових, матеріальних, фінансових та енергетичних ресурсів підприємства як інструмент управління елементами його виробничо-господарської діяльності / Р. М. Скриньковський // Проблеми економіки. - 2015. - № 1. - С. 249-254

81. Степаненко Т. О. Аналіз функціональних зв'язків інтегрованої системи управління матеріальними ресурсами / Т. О. Степаненко // Технологический аудит и резервы производства. - 2015. - № 2(6). - С. 58-62

82. Степаненко Т. О. Інтегроване управління матеріальними ресурсами промислового підприємства / Т. О. Степаненко // Стратегія економічного розвитку України. - 2014. - № 35. - С. 132-140

83. Степаненко Т. О. Методичні рекомендації з управління матеріальними ресурсами підприємства / Т. О. Степаненко // Економіка та держава. - 2015. - № 10. - С. 114-119

84. Стефанишин Л. С. Методичні аспекти оцінки руху матеріальних ресурсів в управлінському циклі підприємства / Л. С. Стефанишин // Інноваційна економіка. - 2014. - № 6. - С. 232-237

85. Стефанишин Л. С. Моделювання руху матеріальних ресурсів в управлінському циклі підприємства / Л. С. Стефанишин // Моделювання регіональної економіки. - 2011. - № 2. - С. 29-39

86. Структура інтегрованої системи керування технологічним комплексом / Т. В. Савченко, А. П. Ладанюк, І. В. Ельперін // Автоматизація виробничих процесів. - 2000. - № 1 (10). - С. 20-24

87. Талах Т. А. Особливості багатофакторного аналізу матеріальних ресурсів підприємства / Т. А. Талах, В. І. Талах // Економічний форум. - 2019. - № 1. - С. 124-132

88. Темненко С. М. Оцінка матеріальних та інтелектуальних ресурсів у контексті аналізу інноваційного потенціалу підприємства / С. М. Темненко // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. - 2014. - Вип. 15, № 1. - С. 322-325

89. Ткач М. М. Оптимізація управління запасами матеріальних ресурсів на підприємстві / М. М. Ткач, О. В. Кушніренко, Д. О. Гуменний, Є. С. Пуховський // Адаптивні системи автоматичного управління. - 2013. - № 1. - С. 88-94

90. Томчук О.Ф. Методика аналізу фінансового стану підприємства відповідно до вимог внутрішніх і зовнішніх користувачів / В.А. Мазур, О.Ф. Томчук, Ю.Ю. Браніцький // ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики .- 2017 .- № 3 (19).- С. 7-20

91. Федорчук О. М. Розвиток інфраструктури ринку матеріально-технічних ресурсів для аграрного сектору / О. М. Федорчук // Modern economics. - 2017. - № 1. - С. 53-60

92. Хобта В. М. Оптимізація витрат на матеріальні ресурси при допустимому рівні ризику непоставки / В. М. Хобта, О. О. Прохоренко // Економіка промисловості. - 2011. - № 2-3. - С. 159-164

93. Ходаківська Л. Внутрішньогосподарський контроль збереження і використання матеріальних ресурсів / Л. Ходаківська, Т. Пономаренко // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. - 2014. - Вип. 19(2). - С. 229-236

94. Чужмир М. А. Підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів сільськогосподарських підприємств / М. А. Чужмир // Економіка та управління АПК. - 2012. - Вип. 8. - С. 25-35

95. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз / М.Г. Чумаченко. – К.: КНЕУ, 2003. – 540 с.

96. Шаповалова Н. П. Шляхи підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів на ПАТ "Карлсберг Україна" / Н. П. Шаповалова, В. С. Ніценко, А. О. Фоменко // Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. - 2017. - № 1. - С. 109-120

97. Штимер Л. Т. Теореричні основи методичних підходів до оцінки потенціалу матеріальних ресурсів підприємства в ході формування стратегічних переваг / Л. Т. Штимер // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2010. - Вип. 7(3). - С. 540-547

98. Штимер Л. Т. Теоретичні аспекти економічної сутності категорії "потенціал матеріальних ресурсів підприємства" / Л. Т. Штимер // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2011. - Вип. 8. - С. 516-522